

Lâmiî Çelebi Dîvânı'nda Emîr Ahmed Buhârî

Nihat ÖZTOPRAK* - Rabia SÖZER GÖKSU**

*Prof. Dr. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7400-0180>

ROR ID: <https://ror.org/04mma4681>

noztoprak@fsm.edu.tr

** Dr. Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4647-0326>

ROR ID: <https://ror.org/04mma4681>

rabia.sozer@hotmail.com

Atıf Bilgisi

Öztoprak, Nihat- Rabia Sözer Göksu. "Lâmiî Çelebi Dîvânı'nda Emîr Ahmed Buhârî". *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 52 (Güz 2024), 223-270.

<https://doi.org/10.24058/tki.2024.516>

Geliş Tarihi	19.09.2024
Kabul Tarihi	08.12.2024
Yayın Tarihi	24.12.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Köreleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Yazar Katkıları	Araştırmanın Tasarımı Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50) Veri Toplanması Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50) Araştırma - Veri Analizi- Doğrulama Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50)
Araştırmanın Tasarımı	Makalenin Yazımı Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50) Metnin Tashihi ve Geliştirilmesi Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50)
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin
Etik Bildirim	tkidergisi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

ÖZET

Emîr Ahmed Buhârî'nin müritlerinden olan Lâmiî Çelebi onu yakinen tanıyanlardan birisidir. Sağlığında ona intisap etmiş, sohbetlerine katılmış, ondan el almıştır. Daha sonra kendisi de onun gibi Nakşi tarikatı şeyhliği yapmıştır. Aynı zamanda büyük bir şair olan Lâmiî Çelebi, bilhassa Dîvân'ında şeyhi Emîr Ahmed Buhârî'nin çeşitli vasıflarını, ona duyduğu derin sevgisini ve bağlılığını, ondan beklentilerini ve taleplerini, ilmîni, ahlâkını ve hizmetlerini dile getiren şiirler kaleme almıştır. Bu makalede bu şiirler değerlendirilerek Lâmiî Çelebi'nin gözünden Emîr Ahmed Buhârî tanıtılmaktadır.

Makalenin giriş kısmında hatırlatmak amacıyla Lâmiî Çelebi'nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliği kısaca tanıtılmıştır. Sonra Emîr Ahmed Buhârî hakkında bilgi verilmiş, daha sonra Lâmiî Çelebi ile Emîr Buhârî arasındaki ilişkiden söz edilmiştir. Bu kısımda tanışmaları, görüşmeleri vs. ilişkileri hakkında kısaca bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise Lâmiî Çelebi'nin Emîr Buhârî hakkındaki düşünceleri, Dîvân'ındaki şiirlerinden hareketle değerlendirilmiştir. Dîvân'ında müstakil bir bölüm içinde onun için yazılmış 28 gazel yer almaktadır. Lâmiî Çelebi, Emîr Buhârî'yi Dîvân'ında "Mîr, Mîr Efendi, Buhârî, Mîr-i Buhârî, Mîr Sultan" kelimeleriyle zikretmiş, çeşitli vasıflarından dolayı da onu "yâr, dildâr, merdân, mâşûk, hâce, şehensâh, gamhâr, sevgili, Humâ, simurg, âfitâb, kitap, kâmil, gönül mimârî, dost vb." sıfatlarla anmıştır.

Lâmiî Çelebi, Emîr Buhârî'nin örnek davranışlarını, örnek ahlâkını, sohbetlerini, nasihatlerini anlatmanın yanında ondan beklentilerini dile getirmeyi ve halini arz etmeyi de ihmal etmemiştir. Emîr Buhârî'yi sağlığında yakinen tanıyan, kalem ehli canlı şahitlerdendir. Bu sebeple onun Emîr Buhârî hakkında verdiği bilgiler son derece kıymetlidir.

Anahtar Kelimeler

Lâmiî Çelebi, Emîr Ahmed Buhârî, Nakşibendi, Emîr Buhârî Tekkesi Bursa, İstanbul.

Emir Ahmed Bukhari in the Divan of Lami'i Chelebi

Nihat ÖZTOPRAK* - Rabia SÖZER GÖKSU**

*Prof. Dr. Fatih Sultan Mehmet Vakıf University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature, İstanbul Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7400-0180>

ROR ID: <https://ror.org/04mma4681>
noztoprak@fsm.edu.tr

** Phd Student, , Fatih Sultan Mehmet Vakıf University, Institute of Graduate Education, Department of Turkish Language and Literature, İstanbul Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4647-0326>

ROR ID: <https://ror.org/04mma4681>
rabia.sozer@hotmail.com

Citation

Öztoprak, Nihat- Rabia Sözer Göksu. "Emir Ahmed Bukhari in the Divan of Lami'i Chelebi". *The Journal of Turkish Studies*, 52 (Fall 2024), 223-270.

<https://doi.org/10.24058/tki.2024.516>

Date of Submission	19.09.2024
Date of Acceptance	08.12.2024
Date of Publication	24.12.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Author Contributions	Conceptualization Author-1 (%50) - Author-2 (%50) Data Curation Author-1 (%50) - Author-2 (%50) Investigation -Analysis -Validation Author-1 (%50) - Author-2 (%50) Writing Author-1 (%50)- Author-2 (%50) Writing – Review & Editing Author-1 (%50) - Author-2 (%50)
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	tkidergisii@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

ABSTRACT

Having been one of the disciples of Emir Ahmed Bukhari, Lami'i Chelebi is one of those who knew him closely. Lami'i Chelebi committed himself to him when he was alive and participated in his conversations. Later, he became the sheikh of the Naqshbandi Order like him. Also being a great poet, Lami'i Chelebi wrote poems expressing the various qualities of his sheikh, Emir Ahmed Bukhari, his deep love and devotion to him, his expectations and demands from him, his knowledge, morality, and services in his Divan. This article evaluates these poems and introduces Emir Ahmed Bukhari through the eyes of Lami'i Chelebi.

In the introduction of the article, the life, works, and literary personality of Lami'i Chelebi are briefly introduced as a reminder. Then, information is given about Emir Ahmed Bukhari, then the relationship between Lami'i Chelebi and Emir Bukhari is mentioned. In this section, brief information is given about their meeting, discussions, etc. Then, in the second section, Lami'i Chelebi's thoughts about Emir Bukhari are evaluated based on his poems in his divan. There are 28 ghazals written for him in an independent section in his divan. Lami'i Chelebi mentioned Emir Bukhari in his divan with the words "Mir, Mir Efendi, Bukhari, Mir-i Bukhari, Mir Sultan" and due to his various qualities, he called him with adjectives such as "yâr (beloved), dildâr (lover), merdân (the braves), mâşûk (beloved), hâce (teacher), şehensâh (great shah), gamhâr (sorrowful), sevgili (beloved), Huma, simurgh, âfitâb (sun), kitap (book), kâmil (absolute), gönül mimârî (architect of the heart), dost (friend) etc."

Lami'i Chelebi, in addition to describing Emir Bukhari's exemplary behavior, exemplary morality, conversations, and advice, did not neglect to express his expectations from him and present his own condition. He is one of the living witnesses who knew Emir Bukhari closely when he was alive. For this reason, the information he gave about Emir Bukhari is extremely valuable.

Keywords

*Lami'i Chelebi, Emir Ahmed Bukhari, Naqshbandi, Emir Bukhari
Lodge Bursa, Istanbul.*

I. Giriş

1. Lâmiî Çelebi'nin Hayatı

XV. yüzyılın ilk çeyreği ile XVI. yüzyılın ilk yarısında Bursa'da yaşamış dîvân şairi olan Lâmiî Çelebi'nin adı Mahmud'dur. Künyesi kaynaklarda Mahmud bin Osman bin Nakkâş Ali bin İlyas olarak geçer. Mahlası Lâmiî olup bazı kaynaklarda Mevlânâ Lâmiî olarak anılır.² Babası II. Bayezid'in (1481-1512) hazine defterdarı Osman Çelebi (ö.1501), annesi Dilşad Hatun, dedesi Yeşil Türbe'nin nakışlarını yapan Nakkâş Ali onun babası da İlyâs Ali'dir.³

Kaynaklarda onun doğum tarihiyle ilgili bilgi yoktur. Ancak onun hayatı ve sanatıyla ilgili *Münşeât*'ında bizzat kendisi "hamse ve tis'a mi'e (H.905/M.1499)'de 'bîst ü heft" (27 yaşına)'e ulaştığını söylemektedir. Bu bilgiye göre onun 878/1472'de doğduğu anlaşılmaktadır.⁴

Bir diğer eseri olan *Şerefü'l-İnsân*'ın sebep-i telif bölümünde 933/1526 tarihinde 55 yaşında olduğunu yine 936/1529 tarihinde *Dîvân*'ının mukaddimesinde 58 yaşında olduğunu belirtmiştir.⁵ "*Lâmiî'nin Hak ede rûhunu şâd* mısraının gösterdiği 938/1532 yılında vefat ettiğinde bir tekkede şeyh

¹ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, (Haz. Filiz Kılıç), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2018, s. 316.

Musrafa (Cârullahzâde), *Beyânî Tezkiresi (Tezkiretü's-Şu'arâ)*, (Haz. Aysun Sungurhan), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2017, s. 168.; Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, (Haz. Mustafa İsen), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2017, s.199; Riyâzî Muhammed Efendi, *Riyâzü's-Şuara (Tezkiretü's-Şuara)*, (Haz. Namık Açıkgöz), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2017, s.282.

² Sehî Beg, *Heşt Bilişt*, (Haz. Halûk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2017, s.66; Latîfî, *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, (Haz. Rıdvan Canım), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2018, s. 458; Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, (Haz. Aysun Sungurhan), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2017, s. 724.

³ Kâmil Kepecioğlu, *Bursa Kültüğü*, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Bursa 2009, s.74.

⁴ Hasan Ali Esir, *Münşeât-ı Lamiî (Lamiî Çelebi'nin Mektupları) İnceleme-Metin-İndeks Sözlük*, KTÜ Matbaası, Trabzon 2006, s.44.

⁵ Hasan Ali Esir, *Lâmiî Çelebi Ferhâd ile Şîrîn (İnceleme-Metin-İndeks)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1998, s.12.

olduğu mezar taşındaki ‘*el-merhûm Şeyh Lâmiû b. Osman*’ ibaresinden anlaşılmaktadır. Mezarı dedesi Nakkaş Ali’nin yaptırdığı Bursa Orta Pazar Camii haziresindedir.”⁶ Hüma Hatun adlı bir hanımla evlenmiştir. Bu evlilikten Ahmed, Mehmed ve Abdullah adlı üç oğlu ile Safiye adlı bir kızı olmuştur. Oğlu Mehmed Çelebi’nin ‘Lem’î’ mahlasıyla şiirler yazdığı bilinmektedir.

Fatih Sultan Mehmet (1451-1481), II. Bayezid (1481-1512), Yavuz Sultan Selim (1512-1520), Kanûnî Sultan Süleyman (1520-1566) dönemlerinde yaşamış ve Osmanlı Devleti’nin siyasi ve sosyal açıdan en zirvede olduğu parlak bir zamanı idrak etmiştir. II. Bayezid’e bir, Yavuz Sultan Selim’e üç, Kanûnî Sultan Süleyman’a yedi kasîde sunmuştur.⁷ Sultanlarla bu derece ilişkide olmasına rağmen Lâmiû bir devlet görevi almamış, geçimini eserleriyle temin etmiştir. Padişahların ve vezirlerin ilgisini çekmiş ve onlara sunduğu kitaplarla ihsanlara kavuşmuştur. Geçim sıkıntısı çektiği eserlerinde yer alan bazı ifadelerinden anlaşılmaktadır. *Vîs ü Ramîn* eserlerinin farklı yerlerinde; çocuklarının ilim öğrenmekle meşgul olduklarını ve kendisini akçe dilenmeye mecbur bıraktıklarını ifade eder:

Gam-ı evlâd özge ibtilâdur
Olursa mihnet olmazsa belâdur

Olup her biri kesb-i ‘ilme meşgûl
Beni eyler sü’âl-i zerle mes’ûl

Bunun üzerine devrin sadrazamı İbrahim Paşa şâire, oğullarına verilmek üzere 20 akçe ihsan etmiştir.⁸

Âşık Çelebi (ö. 1572) tezkiresinde;

“Evvel tahsîl-i feza’ile mâ’il olup fuzalâ-yı asrdan Ahaveyn ve
Fenârî-zâde hudmetlerinde olup ba’dehu tekûmîl-i fevâzıla mâ’il olup
nakş-perdâz-ı tarikat-ı Nakş-bendî Emîr Efendî’nün cezbe-i nefesi

⁶ Günay Kut, “Lâmiû Çelebi”, (*DİA*), 2003, cilt 27, s. 96.

⁷ Hamit Bilen Burmaoğlu, *Lâmiû Çelebi Dîvânı (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı’nın Tenkidli Metni)*, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 1983, s.21.

⁸ Gönül Ayan, “Lâmiû Çelebi’nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri” *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Konya Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1994, Sayı 1, s.43.*

irişüp nefsi ol tarîkûn nakş u nigârına firifte ve anların sükûnunda olan hareketlerine şifte olup terk-i 'örf ü izâfet belki et-tevhîdu iskâtu'l-îzâfâtı diyüp cümle mâsivâdan 'uzlet ü hicret itdi."⁹

dönemin önde gelen müderrislerinden ders aldığı ve sonrasında Emîr Ahmed Buhârî'ye intisap edip, dünya işlerinden uzaklaştığını ifade etmiştir.

Lâmi'î *Fütûhu'l-Mücâhidîn* adlı eserinde;

"Bu fakîr ü hakîr ki ol zamânda Kostantiniyyede Hazret-i Emir Şemseddin el-Buhârî kuddise sırruhunun hizmet-i şerîflerinde olurdum. Bu tarz üzere bir gazel demiş idüm. Lâkin hâk-i pâylerine arz itmege edeb gördüm Âhir ma'lûmları olup lütflar göstermişler. Ol gazel bu-durur."¹⁰

"İstanbul'da Emir Ahmed Buhârî'nin hizmetinde bulunduğunu ve o sıralar ona bir gazel sunmak istediğini fakat buna çekindiği için sunamadığını, sonra Emir Ahmed Buhârî'nin şiiri duymak istediğini belirtir ve 'Ol gazel budur' dedikten sonra kendi şiirini verir."¹¹ Lâmi'î'nin İstanbul'da ne kadar kaldığı belli değildir.

Molla Camî'nin birçok eserini Türkçe'ye tercüme ettiği ve onun gibi Nakşî olduğu için Lâmiî Çelebi, Câmî-i Rûm olarak şöhret bulmuştur. *Nefahatü'l-Üns* tercümesi bunlar arasında en meşhur olanı ve düz yazıdaki ustalığının güzel bir örneğidir. Bu durum tezkirelerde şu ifadelerle yer almaktadır: "Mollâ Câmî'nün ekser-i kitâbların terceme itmekle Câmî-i Rûm diyü mevsûm olmışdur."¹²

2. Lâmiî Çelebi'nin Eserleri

Lâmiî Çelebi'nin klasik Türk edebiyatının en çok eser veren temsilcilerinden biri olduğu söylenebilir. Nazım, nesir ve nazım-nesir karışık olarak telif ve tercüme ettiği kitaplarının sayısının kimi kaynaklarda 30'un

⁹ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 316.

¹⁰ Songül Karaca, *Lâmi'î Çelebi, Fütûhu'l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi'l-Müşâhidîn (Nefahatü'l-Üns Tercümesi): İnceleme, Tenkitli Metin, Sözlük, Dizin*, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Rize 2019, s.43.

¹¹ Songün Karacan, *a.g.t.*, s.44.

¹² Musrafa (Cârullahzâde), *a.g.e.*, s.168-169; Kınalızâde Hasan Çelebi, *a.g.e.*, s.724.

kimisinde 40'ın üzerinde olduğu belirtilmiştir.¹³ *Münşeât*'ında ser-defter İskender Çelebi'ye yazdığı bir mektupta, nazım ve nesir olarak eserlerinin sayısının otuz beşe ulaştığını söylemektedir:

Urup ilm ü hüner zeyline pençe
İrişdi nazm u nesrüm sî vü pence (LXIX. Mektup)¹⁴

Şerefü'l-İnsân'nın mukaddimesinde ise eserlerinin sayısının gündüz ve gece saatlerinin toplamı gibi 24 olduğunu söylemektedir.¹⁵ Buna göre eserleri şöyle sıralanabilir:

Mensur eserler: 1- *Şevâhidü'n-Nübüvve*, 2- *Nefahâtü'l-Üns*, 3- *Risâle-i Tasavvuf*, 4- *Hüsn ü Dil*, 5- *Münâzara-i Bahâr u Şitâ*, 6- *Şerh-i Dîbâce-i Gülistân*, 7- *Münşe'ât-ı Mekâtîb*, 8- *Hall-i Mu'ammâ-yı Mîr Hüseyin*, 9- *Risâle-i 'Arûz*, 10- *Menâkıb-ı Üveysü'l-Karanî*, 11- *İbret-nâme*, 12- *Risâle-i Esvile mine'n-Nübüvve*.

Manzum eserler: 1- *Mevlidü'r-Resûl*, 2- *Maktel-i İmâm Hüseyin*, 3- *Salâmân u Absâl*, 4- *Şem' ü Pervâne*, 5- *Gûy u Çevgân*, 6- *Ferhâd-nâme*, 7- *Vâmuk u 'Azrâ*, 8- *Kıssa-i Evlâd-ı Câbir*, 9- *Lügat-i Manzûme*, 10- *Dîvân-ı Eş'âr*, 11- *Şehr-engîz*, 12- *Risâle-i Hall-i Fâl*.

"*Şerefü'l-İnsân* ile eser sayısı 25'e çıkmaktadır. Bunların dışında *Letâ'ifnâme*, *Vîs ü Râmîn*, *Heft Peyker*, *Nefsü'l-Emr* adlı eserlerinin de varlığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak *Hayret-nâme* mesnevisi de eklenirse Lâmiî'ye ait şu an bilinen eser sayısı 30'dur. Ancak *Şerefü'l-İnsân*'da adı bildirildiği hâlde bugün ele geçmeyen *Risâle-i 'Arûz*, *Kıssa-i Evlâd-ı Câbir (Câbir-nâme)*, *Risâle-i Esvile*

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz: Nuran Tezcan, *Bursalı Lâmiî Çelebi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Enstitüsü, *Türkojoloji Dergisi*, C. VIII, Ankara Üniversitesi Basımevi 1979, s.309.; Hamit Bilen Burmaoğlu *a.g.t.*, s.8-10; Gönül Ayan, *a.g.m.*, s.49; Hülya Canpolat Taşçı, "Bir Şarih Olarak Bursalı Lâmiî", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sayı 16-17, Ocak/Ağustos/2009, s.236.

¹⁴ Hasan Ali Esir, *a.g.t.*, s.61.

¹⁵ Sadettin Eğri, *Şerefü'l-İnsân*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa 1997, s.135.

mine'l-Fünûn veya *Nübüvve* ve *Risâle-i Hall-i Fâl* adlı eserler dışında elde mevcut 26 eser vardır."¹⁶

3. Lâmiî Çelebi'nin Edebî Kişiliği

Lâmiî Çelebi (ö. 1532), kendi zamanında şiirde ve inşada tanınmış bir âlimdir. Çok eser vermesiyle dikkat çekmiş, özellikle Molla Câmî'nin eserlerini çevirmesinden dolayı "Câmî-i Rûm" olarak anılmıştır. İçinde yaşadığı hayati, inancını, irfanını eserlerine yansıtmayı başarmış bir üstattır. Âşık Çelebi'nin tezkiresi başta olmak üzere 16. yüzyıl tezkirelerinde ondan övgüyle söz edilir. Bu tezkirelerde onun nazım ve nesirde başarılı olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Âşık Çelebi, eserinde onun edebî yönünü değerlendirirken "*Nazm u nesrîn şi'r ü sihriün câmi'î ... Şi'r ü inşâyı şîr ü şeker gibi cem' itdi ve nâvdân-ı hâme-i dü-zebânınun birinden cûy-ı şîr-i şi'r ve birinden âb-ı nâb-ı inşâ akıtdı.*"¹⁷ demektedir. Diğer bazı tezkirelerde ise Lâmiî için "*Sahib-i fazl kişi idi*"¹⁸, "*sâhib-i 'amel ve ilm-i nazm u inşâda ve fenn-i Fûrs ü 'arûzda ve lugaz u mu'ammâda hod darb-ı meseldür*"¹⁹, "*Âlem-i şi'r ü inşânun mihr-i sâtı'ı ve zemânede semâ-yı belâgatün necm-i sâkub u bedr-i lâmi'i idi.*"²⁰ gibi övücü ifadeler yer almaktadır.

*Münşeât'*ından yola çıkarak Lâmiî'nin hayatıyla ilgili iki durumdan bahsedilmektedir. "Bunlardan birincisi Emîr Şemsüddin Ahmed Buhârî'ye intisap edene kadar geçen süre, diğeri de bundan sonraki süredir. Bunlardan ilkinde o, zaman zaman karmaşık duygular içindedir. İkincisinde ise artık olgunlaşmış ve kendi kimliğini bulmuş bir mutasavvıf ve müelliftir."²¹ Onun edebî şahsiyetinin Nakşibendî tarikatına girdikten sonra tekâmül etmeye başladığını Sehî Beg'in ifadeleri açıkça göstermektedir:

¹⁶ Günay Kut, "Lâmiî Çelebi, Mahmûd b. Osmân", <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/lamii-celebi-mahmud-osman> (Erişim tarihi: 30.08.2024)

¹⁷ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 316.

¹⁸ Sehi Beg, *a.g.e.*, s. 66.

¹⁹ Latîfî, *a.g.e.*, s. 458.

²⁰ Kınalızâde Hasan Çelebi, *a.g.e.*, s. 724.

²¹ Hasan Ali Esir, "Lâmiî Çelebi *Münşeât'*ının Giriş Bölümünde Lâmiî Çelebi ile İlgili Bilgiler", *Turkish Studies*, Volume8/13, Ankara 2013, s.111.

“Ulûm-ı zâhire sa’y idüp meşgûl iken Emîr Buhârî hazretlerine muhib olup nakşbendî sülûkine sâlik ‘ilm-i ledün memâlikine mâlik olmak ümidine tasavvufa meyl eyledi. ... Bir vech ile ‘ibâdete mâyîl ve zühd ü salâha dil baglayup tekâüd ihtiyâr itmîş idi.”²²

Lâmîî'nin Arapça ve Farsça eserlerinden bu iki dile de hakimiyetinin olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle yaptığı çeviriler bu konuda ne kadar mahir olduğunu ortaya koymaktadır.

Ancak yukarıda söz edildiği gibi dönemin tezkire yazarları ondan övgüyle bahsetmelerine karşın Gelibolulu Âlî (ö. 1600) ağır bir şekilde tenkit etmiştir. Mesnevilerinin lezzetsiz, tatsız, tuzsuz olduğunu şiirlerinin ve kasidelerinin zamanın meselelerinden tamamen yoksun olduğunu söylemiştir.²³

4. Emîr Ahmed Buhârî'nin Hayatı

Emîr Ahmed Buhârî'nin hayatıyla ilgili bilgilere, Molla Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns* adlı mensur eserinin Lâmiî tarafından yapılan ilaveli tercümesi olan *Fütûhu'l-Mücâhidîn*'de²⁴ rastlanmaktadır. Adı Ahmed olup Buhârâlî'dir. Seyyid'dir, soyu Hz. Hüseyin'e dayanmaktadır. Nakşibendiyye silsilesinin büyük şahsiyetlerinden Mahmûd-ı Fağnevî'nin torunudur. Semerkant'ta Ubeydullah Ahrâr'a intisap etmiş ve onun hizmetinde bulunmuştur. Seyyid ve Fağnevî'nin torunu olması sebebiyle müşdidinin kendisine gösterdiği tâzim onu rahatsız etmiş ve dergâha Anadolu'dan gelen Abdullah-ı İlâhî ile müşdidinden izin alarak dergâhtan ayrılmıştır. Abdullah-ı İlâhî'nin memleketi olan Simav'a bir süreliğine yerleşen Emîr Buhârî burada sülûkunu tamamlayıp Kudüs'de ve Mekke'de belli bir süre kaldıktan sonra Simav'a geri döner. Sonrasında İstanbul'a gelen Emîr Buhârî, Şeyh Vefâ ile görüşür onun misafiri olur. Lâmiî Çelebi *Fütûhu'l-Mücâhidîn*'de bu görüşmeyi şöyle anlatır:

“İstanbul'a geldüm, diyâr-ı gurbetdür. Ne ben kimseyi bilürem ve ne beni kimse bilür. Şeyh Vefâ Hazretlerinün makâmın teftîş idüp

²² Sehi Beg, *a.g.e.*, s. 66.

²³ Günay Kut, “Lâmiî Çelebi, Mahmûd bin Osman”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, e-sözlük, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/lamii-celebi-mahmud-osman> (Erişim Tarihi: 14.09.2024),

²⁴ Songül Karaca, *a.g.t.* s.1011-1019.

câmlerine vardum. İkindü namâzını anda bir güşede edâ etdüm. Ve Şeyh Vefâ Hazretlerini gördüm ki mihrâb içindeki kapuyı açup çıkup imâmet itdiler. Ve ba'de's-salât dervişler virde meşgûl oldılar. Ben dahı farig oturup ırakdan Şeyhe müteveccih oldum. Her bâr ki başum kaldurup şeyhden yana nazar eyledüm, Şeyh dahı başların kaldurup benden yana nazar itdiler. Çün evrâd tamâm oldu, yirümden kalkdum. Diledüm ki şeyhe varup musâfaha eyleyem. Şeyh dahi yirlerinden kalkup bana karşı geldiler. Ve beni bağrılarına basdılar. Hayli zamân nazarlarında samt u sükût üzerine oturdum. Âhir dervişlerine eytdiler: Bunlar bizüm misâfirümüzdür, ri'ayet idünüz. ... hisâb eyledüm, gördüm ki üç gün anda olmuşam."²⁵

Abdullah-i İlâhî'nin Emîr Buhârî'ye 1477'de hilâfet görevini vermesi ile Nakşibendiyye tarikatını İstanbul'da yaymaya başlar. Fâtih Camii'nin batısında (bugün Fevzipaşa caddesinin Malta kesiminde Emîrbuhârî sokağında) oturan Emîr Buhârî'nin taliplerinin artması üzerine II. Bayezid bir mescit ile dervişler için hücreler yaptırmış ve orayı bir tekkeye dönüştürmüştür.²⁶

"Emîr Buhârî 922/1516 tarihinde vefat etmiştir. Türbesi halen kendi adıyla anılan camiin yanında yol üzerindedir. Lâmiî, şeyhinin ölümüne dört beyitlik bir tarih nazmeder ki son beyti şöyledir:

Cân dimâğın çünki bu sevdâ buhârî kapladı

Dil didi târihi iy Seyyid Buhârî âh vâh (H.922/M.1516)"²⁷

Emîr Buhârî'nin, *Risâle fi't-Tasavvuf*, *Şerh-i Gazel-i Mevlânâ*, *Farsça Divançe ve Türkçe Divançe* olmak üzere dört eseri bulunmaktadır.²⁸

Türk tarihinde meşhur olarak bilinen üç Emîr Buhârî birbirine karıştırılmaktadır. Bunlar bu makalede tanıtılan Emîr Buhârî, Bursa'da medfun Emîr Sultan (ö. 833/1429) ve İstanbul Unkapanı'nda dergâhı olan diğer bir Nakşî şeyhi Ahmed Buhârî (ö. 994/1586)'dir.

²⁵ Songül Karaca, *a.g.t.*, s.1015-1016.

²⁶ Mustafa Kara, "Emîr Buhârî", (*DİA*), 1995, cilt 11, s.125.

²⁷ Songül Karaca, *a.g.t.*, s. 1019.

²⁸ Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, *İstanbul'da Buharalı Bir Mutasavvıf Emîr Buhârî*, Akçağ Yay. Ankara 1999, s.13-16.

5. Lâmiî Çelebi ve Emîr Ahmed Buhârî İlişkisi Üzerine

Lâmiî Çelebi'nin hayatının şekillenmesinde ve edebî kişiliğinin oluşmasında Emîr Ahmed Buhârî önemli bir etkiye sahiptir. Çelebi, eserlerinde de ona olan bağlılığını ve sevgisini ifade etmiştir. *Dîvân*'ında Emîr Buhârî'yi methettiği şiirleri, *Nisâbü'l-Belâga* adını verdiği *Münşeât*'ında ona yazdığı mektupları, *Hüsn ü Dil*'de ona olan övgüleri Lâmiî'nin Emîr Buhârî'nin manevî kişiliğine bağlılığını gösterir. Lâmiî'nin *Münşeât*'ında şeyhine yazdığı iki mektup bulunmaktadır. Ayrıca eserin mukaddimesinde ondan övgü ile bahsedip Hz. Ali yoluyla Hz. Peygamber soyundan geldiğini söyledikten sonra ona intisap ettiğini belirtir:

“...sâlikü mesâliki'l-evliyâ'i; menba'u 'uyûni'l-müşâhedeti, mecmâ'u fûnüni'l-mücâhadeti; vâkîf-ı ma'âric-i lâhût, 'ârif-i medâric-i nâsut, selîs-i asîl-i nesl-i peygamber, ferzend-i silsile-i peyvend-i Haydar, Hazret-i Emîr Şemsü'd-dîn Ahmed el-Buhârî en-Nakş-bendî, kerreme'llâhü te'âlâ me'âblarına 'ubûdiyyet çihresin sürdüm ve südde-i seniyye-i sa'âdet-iyâblarına hizmet cebhesin urdum”²⁹

Birinci mektubunu Bursa'dan yazan Lâmiî şeyhinden ayrı kaldığı için yaşadığı sıkıntı ve ızdırabı şöyle dile getirmiştir:

“... beden sıhhatde ve ten 'afiyetde, ammâ bâtınan cân u dil, iştiyâk-ı mülâkât-ı hâk-i pây-ı sa'âdet-likânuzla gayetde sakîm ve âlâm-ı iftirâk-ı hademât-ı bâb-ı şeref-fezânuzla nihâyetde elim; her lahza ıztırâb-ı mihnet dûri birle muztarib ve her lemha inkılâb-ı hayret mehcûri birle münkâlib biline.”³⁰

İkinci mektubunu Modon Seferi sırasında³¹ yazmıştır. “Lâmiî şeyhine selam ve bağlılığını belirttikten sonra, sağlık ve sıhhatinin yerinde olduğunu, kendisine dua ettiğini bildirir; uzakta olmanın vermiş olduğu sıkıntılardan bahseder, bir kusuru varsa bağışlanmak ister. Ayrıca ayet ve hadislerden alıntılarla, nefisle mücadelenin Modon seferinden daha zor olduğunu söyler ve sefer için Allah'tan yardım ister. Mektubunda ömrünün geri kalan kısmını

²⁹ Hasan Ali Esir, *Müşeât-ı Lâmiî (Lâmiî Çelebi'nin Mektupları)-İnceleme-Metin-İndeks-Sözlük*, KTÜ Matbaası, Trabzon 2006, s.90

³⁰ Hasan Ali Esir, *a.g.e.* (2006), s. 102

³¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Machiel Kiel, “Modon”, (*DİA*), 2020, cilt 30, s. 222-224.

şeyhine hizmetle ve sohbetlerinde bulunmakla geçirmek isteğini dile getirir.”³²

Lâmiû Çelebi, XXII. mektubunu döneminde Emîr Buhârî hakkında çıkan olumsuz söylemler ve eleştiri yapanlara cevap niteliğinde yazmıştır. Mektubun başında bu kişilere karşı sert bir tutum sergileyen Lâmiû şeyhi hakkındaki bu söylemleri çıkaran kişileri cahil olarak niteler:

“Bilgil ve âgâh olgıl, iy fırka-i kâsırîn ve iy zümre-i hâsırîn! İy ihvân-ı cehl ü hevâ ve iy hullân-ı kibr ü gurûr!... Bilsem bu cür’etünüz sebep-i cehâletünüz midür, yoksa dalâletünüz midür ki ashâb-ı salâh u sedâd ve erbâb-ı felâh u reşâd hakkında sû’-i zan idersiniz...”

“*Vîs ü Ramîn* adlı mesnevinin hikayesinde Ramîn’in şeyhi ziyarete gidip ondan yolunu kaybettiği için yol göstericilik yapmasını, kâinatın sırlarını açıklaması ve mahiyetini anlatmasını, oluşların ve değişimlerin sebeplerini izah etmesini istemesi Lâmiû’nin hayatı ile benzerlik göstermektedir. Çünkü Lâmiû de hayatının belirli bir döneminden sonra Emîr Buhârî’ye intisap etmiş ve onunla kendi arasında manevi bir bağ kurmuştur.”³³

Lâmiû Çelebi’nin *Şerefü’l-İnsân*³⁴ adlı eserinde şeyhini metheden yedi beyitlik Farsça bir manzume vardır. *Vâmık u Azrâ* adlı eserinin “Sebeb-i Telif”inden sonra da Emîr Buhârî’nin medhini yapmıştır:

Bende-i Mîr-i Buhâriysen eger
Hidmetinden Hvacenüñ bağlan kemer
Samt-ı ‘uzletdür târîk-i hvâcegân
Terk-i sûretdür târîk-i hvâcegân
Mustafâ âyînidür hicretleri
Sünnet-i eshâbdur sîretleri

³² Hasan Ali Esir, “Lâmiû Çelebi’nin Müşeât’ında Kendisi ve Bursa ile İlgili Verdiği Bazı Bilgiler”, *Bursalı Lâmiû Çelebi ve Dönemi*, (ed. Bilal Kemikli, Süleyman Eroğlu), Bursa Büyükşehir Belediyesi Yay. Bursa 2011. s.290.

³³ Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, *a.g.e.*; s.24-25. Ayrıntılı bilgi için bkz. Murat Öztürk, “*Lami’i Çelebi’nin Veyse vü Ramîn Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sadelestirme)*”, Erzurum Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2009.

³⁴ Sadettin Eğri, *a.g.t.*, s.141.

Hakdan olmak ister isen behre-mend
Ko bu nakşî ol esîr-i Nakş-bend

...³⁵

Verilen bu bilgilerden anlaşılacağı üzere ilahî aşk şerbetini Emîr Buhârî elinden içen Lâmiî Çelebi, eserlerinde ve mektuplarında ona bağlılığını ve hayranlığını sürekli gururla dile getirmiştir.³⁶ *Dîvân*'ında müstakil bir bölüm içinde de onun için yazılmış 28 gazel yer almaktadır. Makalenin bundan sonraki kısmında bu şiirlerden hareketle Lâmiî Çelebi'nin, şeyhi Emîr Buhârî hakkındaki düşünceleri tespit edilmeye çalışılacaktır.

II. Lâmiî Çelebi Divanı'nda Emîr Ahmed Buhârî

1. Emîr Ahmed Buhârî'nin Çeşitli Vasıfları

Lâmiî Çelebi (ö. 1532) şeyhi Emîr Ahmed Buhârî'yi (ö. 1516) sever ve ona gönülden bağlıdır. Bu sevgisini ve bağlılığını *Dîvân*'ında yer alan şiirlerinde de dile getirir. *Dîvân*'ının baş kısımlarında bizzat onu methettiği, vasıflarını sıraladığı, ona bağlılığını dile getirip hâlini arz ettiği 28 gazeli³⁷ vardır. Arka arkaya sıraladığı bu şiirlerin ilklerinde başlıklar koymuş,³⁸ diğerlerine "Ve lehu eyzan" diyerek onlar gibi aynı konuda olduğuna dikkat çekmiştir. Sözü edilen şiirlerin bazıları doğrudan methiye tarzında, bazıları arz-ı hâl tarzında

³⁵ Gönül Ayan, *Lâmiî'î Vâmık u Azrâ İnceleme-Metin*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1988, s.132.

³⁶ Sadettin Eğri, "Bursa Kültür Hattında İki Sûfi: Emîr Ahmed Buhârî ve Lâmiî Çelebi", *Bursa Düinden Bugüne Tasavvuf Kültürü*, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 2002, s. 250.

³⁷ *Dîvân* beş defterden oluşmaktadır. Şiirler musammatların yer aldığı ikinci defterde bulunmaktadır. Sözü edilen bu şiirlerin ele alınan nüshalardaki yerleri şu şekildedir:

(M.) Millet Kütüphanesi Aemnz380. yk. 116a-123a

(S2.) Süleymaniye Yazma Eser Kütüp. Muğla Hoca Mustafa Efendi No. 137. yk.112b-113a

(MİL.) Milli Kütüphane Tokat Müzesi 60 Mü 162. yk. 66b-76a

(B.) İstanbul Nadir Eser Kütüphanesi No. 9770. yk. 66b-74a

³⁸ Bkz. şiirler 1, 2, 3, 4, 5, 21. Diğer şiirler "Ve lehu eyzân" başlığıyla.

ve bazıları âşıkane yazılmıştır. Bu şiirlerin dışında *Dîvân'*ında yer alan birçok şiirini, adını vermese de şeyhini kastederek yazdığı anlaşılmaktadır.

Özellikle yukarıda sözü edilen ve bu makalenin sonunda da metinleri verilen şiirlerden hareketle Lâmiî Çelebi'nin şeyhi Emîr Buhârî hakkında söyledikleri burada işlenmiştir. Böylece Lâmiî Çelebi'nin gözünden Emîr Buhârî tanıtılmaya çalışılmıştır.

Lâmiî Çelebi, *Dîvân'*ında Emîr Buhârî'yi, "Mîr, Mîr Efendi, Buhârî, Mîr-i Buhârî, Mîr Sultan" şeklinde isim ve ünvanlarla zikretmiş, çeşitli vasıflarından dolayı da onu "yâr, dildâr, merdân, mâşûk, hâce, shehşâh, gamhâr, sevgili, Humâ, simurg, âfitâb, kitap, kâmil, gönül mimârı, dost vb." sıfatlarla anmıştır. Hz. Peygamberin soyundan geldiği için Emîr veya Seyyid, Buhara'da doğduğu için ve şiirlerinde de mahlas olarak kullandığı için Buhârî,³⁹ olarak bilinir.

Lâmiî Çelebi 6. gazelinde, Emîr Buhârî gibi bir insana nasıl bir aşkla ve yüce duygularla bağlı olduğunu ifade etmiştir. Hem şeyhinin üstün vasıflarını söyleyerek onu övüyor hem de ona bağlanmanın şartlarını sıralamıştır. Bu arada kendisinin ona bağlı olduğunu da vurgulamaktadır. Lâmiî Çelebi üstadına öyle bağlıdır, onunla öyle hemhaldir ki onun aşkına hazine, güzelliğine ayna olmuştur. Tamamen onu yansıtmaktadır. Ancak bunu anlayabilmek için gören göz gerekir, herkes Lâmiî'nin öyle olduğunu göremez. Şeyhine varlığını vermiş, yokluğu almıştır. Yani faniliği terketmiş, bakiliği kazanmıştır. Yâr ile bâzar eden (alışveriş yapan) varlığını yağmaya vermiş olur.

Lâmiî Çelebi'nin klasik Türk edebiyatının aşk, sevgili, âşık anlayışıyla yazdığı şiirlerin en azından bazılarının Emîr Buhârî kastyıla yazıldığı söylenebilir. 24. gazeli böyle şiirlerindedir. Bu şiirin 5. beytinde "Dilde zikrim, canda fikrim sürekli dudaklarındır. (Bu yüzden) benim sözüm tatlı, beyanım ab-ı hayvan (gibi) ölümsüzdür." derken onu tanıdığı, ona bağlandığı için sürekli onun sözleriyle, düşündüğünü ve konuştuğunu bu sebeple sözlerinin de ebedî olduğunu söyler.

Dilde zikrüm canda fikrüm[¶] leblerüñdür dem-be-dem

Pes sözüm şehd ü beyānum āb-ı hayvāndur benüm (G. 24-5)

³⁹ Emîr Sultan'ın az da olsa "Buhârî" mahlasıyla şiirler yazdığı tespit edilmiştir. Bkz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, a.g.e., Ankara 1999.

İşte bu sevgili Lâmiî Çelebi'nin bedeninde candır. Cansız bedeninin değeri yoktur. O, cesetten ibarettir:

Cihānı neylerem sensüz ne hâşıl cismden cānsuz
Göñül hāz eylemez ansuz cinān bāğın temāşādan (G. 11-9)

Lâmiî Çelebi yazdığı bir gazelinde "sen oldun" redifini kullanarak şeyhinin insanlar için ne anlam ifade ettiğini, neler yaptığını anlatır: "Senin yâr oldukların ve iki âlemde dildarı oldukların ne mutludur. Senin yâr ve gamhâr olduğun kimseye cihan ağyar olsa gam değildir. Senin pazarı olduğun can u dil zarar, ziyan, kazanç sevdasında değildir" der.

Sa'ādet añā³ kim yāri sen olduñ
İki 'âlemde dil-dāri sen olduñ

Cihān ağyār olursa ğam degüldür
Añā kim yār u ğam-hārı sen olduñ (G. 17-1,2)

Lâmiî Çelebi 23. gazelinde ise gözünü ve gönlünü açıp yarı görmesini ve ağyarı terk etmesini kendine telkin eder. Devamında ise başkalarının kusurlarını değil kendi kusurunu görmesi gerektiğini belirterek Allah'ın lütfunu ele geçirmenin yolunun merdanın ayağına düşüp yalvarmak olduğunu söyler. Bu gazelindeki "yâr" ve "merdân" Emîr Buhârî'dir.

Emîr Buhârî'nin dergâhının eşiği; Lâmiî Çelebi'nin benliğinden kurtulması, Hakk'ı bilmeyen faydasız ilimlerden korunması, yakîn ilmini tahsil etmesi, canın isteklerinden nefsinden kurtulması için sığınacağı bir meskendir. 7 beyitlik 7. gazelinde kendine yar eşiğine sığınma nasihatinde bulunur. 3. gazelinde ise şunları dile getirir: Lâmiî Çelebi şeyhinin himmetinin ezikliği altında ay gibi yüzü kızarıktır, utanç içindedir. Ay gibi her dem ortadadır. Onun muradını kendine murad edinmiştir, onun muradından başka bir muradı yoktur. Aklın yolunu terk edip aşka uymuştur. Bu yolda başını bile vermeye hazırdır. O ne derse uymaktadır. Şeyhine şöyle der: "Ben küçük bir karıncayım kuş dilini öğrenmeye geldim. Bana Süleyman'ın huzuru ve debdebesi gerekmez". Lâmiî Çelebi kendisine seslendiği bir makta beytinde ise şöyle der: "Canan seni kılıcıyla yüz parçaya doğrasa bile onun ayağına kapanarak eteğine yapış ve sakın eteğini elinden bırakma".

Bir mürçeyem kuş dilin öğrenmege geldüm
Dīvān-ı Süleymānī vü dārāt gerekmez (G. 4-8)

Düşüp pâyine cānānuñ elüñden koma dāmānın
Ser-ā-ser **Lâmi'î** kılsa seni tūgiyle şad-pāre (G. 14-7)

20. gazelinde ise Lâmiî Çelebi, bî-karâr olduğu bir dönemde toprağa kanlı yaşlar döktüğünü, ney gibi feryad ederek gülzar ateşinden inlediğini, âlem-i itlaka pervaz etmek istediği için dünya kafesinde huzursuz olduğunu söyler. Onun gönül keklığı, gam tuzağından kurtulmak isterken şeyhinin zülfünün şehbazına ansızın av olmuştur. Tam vahdeti buldum derken kesrete düşmüştür, aklını başına devşirmişken târumar olmuştur. Bundan kurtulmak için vücudunu yandırıp toprak olur. Sonra Mîr'in himmetiyle aşağılara düşmüş iken yükseklerde uçmuştur. Şeyhinin himmetiyle dünyada iken dünya kafesinden kurtulmuş, vahdete uzanmıştır. Vücudunu yok ederek var olmuş, toprak olarak yükseklerle uçmaya başlamıştır.

Emîr Buhârî'nin cemaline bir an bakanlar ona âşık olurlar, canlarına ve gönüllerine bir ateş düşer. Bu tesirle o, cihanda ister kul ister efendi olsun herkesi etkiledi ve gönüller ona doğru aktı:

Aña kim bir nazar baqdı dil ü cānın oda yaqdı
Cihān küllî aña aqdı eger kul ger efendidür (G. 1-5)

27. gazelde Lâmiî Çelebi şeyhinin bazı vasıflarını şiir diliyle sıralamıştır. Onun yanağı çok güzeldir. O güzellik ortaya çıkınca zerrelere şeyda olup çarh urmaya yani sema etmeye başlar. Dudaklarından şeker gibi sözler saçır. Ona muhatap olan can da her an tûtî gibi tatlı sözler söylemeye başlar. Yüzü öyle güzeldir ki cehennem gibi yanan gönüller onu görünce cennete döner, rahatlar. Onun dudağı, saçları, beli, boyu, himmeti çok değerlidir. Ayak bastığı yolun toprağını huriler gözlerine sürme yaparlar.

Velayet tahtında şahlar şahı olan Mîr Efendi,⁴⁰ Nakşibendî tarikatının şeyhidir. İslâm şeriatını icrada, tarikat kurallarını ihyada, hakikat sırrını ifşada hacedir, mürşittir. Nakşibendi kafilesinin başıdır. Lâmiî Çelebi de bu tarikatın yol eridir. Kendine sürekli aklı terk edip ona uymasını telkin eder:

⁴⁰ Onun velayet sahibi oluşunu Bursalı şair Ahmet Paşa (ö. 1496-97) da bir beytinde çok güzel ifade etmiş: *Ey âlem-i velâyete sultân olan Emîr / Vey mülk-i Rûma rahmet-i rahmân olan Emîr*

Şerî'at emrin icrâda tarîkat resmin ihyâda
Hâkîkat sırrın ifşâda şanasın hıvâce kendidür (G. 1-2)

Gel beri ey yol eri 'akıldan olğıl beri
Mîr Buhârî durur kâfile-sâlârumuz (G. 15-4)

26. gazelde ise Lâmiû Çelebi, şeyhin huzuruna çıkıp birkaç sözle halini arz etmek istediğini söyler. Ancak şeyhine bu durumların ayan olduğunu hatırlayarak davranışının edep dışı bulur. Kabahatlerini dile getirmenin cüretkârlık olduğunu bilir. Âh ve figanından söz etmesi zevk ve şevkini arz etmektir. Göz yaşlarını huzuruna ulaştırmak yüz sürmektir. Lâmiû Çelebi onun huzuruna duyduğu muhabbet sebebiyle yüzü sarı, içi ateşlidir. Kısaca Lâmiû Çelebi şeyhinin huzuruna çıkıp, yüzünü sürerek gözyaşlarını dökerek, dertlerini ve suçlarını itiraf ederek ona hâlini arz etmek ister.

Lâmiû Çelebi'nin 13. gazeli müzeyyeldir. Yani kendi mahlasına yer verdiği maktâ beytinden sonra şeyhi Emîr Buhârî için bir beyit daha ilave etmiştir. "İstemez" redifiyle kaleme aldığı bu gazelinde Lâmiû, bazı şeylere sahip olanın ona mukabil başka bazı şeyleri istemeyeceğini ifade etmiş, insanlardaki hırsın, tamahın, rahata düşkünlüğün, gafletin sebepleri olduğunu bildirmiştir. Ona göre vahdet bulan halvet istemez, halvet ve uzlet sahibi şöhrat istemez, her baktığı şeyde hikmet gören kimseden kormaz, her nefeste dilberin rızasını arzulayan lütuf gözlemez, sevgiliye âşık olan cennet cehennem istemez, âşık olan istirahat istemez vb. hususlarda görüşlerini bildiren Lâmiû, son beytini şeyhine ayırarak onun da bendesinden kabiliyyet istemeyeceğini ifade etmiştir:

Şükr aña kim fazl-ı şâhenşâhumuz

Bendesinden kâbiliyyet istemez (G. 13-9)

Lâmiû Çelebi Emîr Buhârî'nin tekkesine bağlıdır. Şeyhine intisap etmiş onun tekkesinin hizmetkârı olmuştur. Şiirlerinde tekkeden sık sık söz eder. Buhârî'ye ulaşmak için onun dergâhının kapısında kapıcılık yapmak, hizmetinde bulunmak gerektiğini söyler. Kapısında hizmet kemerini nice yıllar bağlamak gerektiğini söyler. Zira o dergâhın hizmetçileri Ashab-ı Safa'dır, âlemde böyle ihvan ele girmez, dert ehli olanlar o dergâhın kavmine gönülden kul olurlar. Emîr Buhârî'nin tekkesiyle ilgili çok övücü sözler söyleyen Lâmiû Çelebi, o tekkede hırka, tac ve kemerin bir suretten ibaret

olduğunu düşünür. Manaya ermek için onları da terk etmek yani suretten geçmek gerektiğini söyler:

Lâmi'î 'arz itme baña hırka vü tâc ü kemer
Şüreti terk itmeyince irmedüm ma'nâya ben (G. 9-8)

Emîr Buhârî için yazdığı şiirlerin sekizincisinde şair nasihat etmektedir. Bir şeyi yapabilmek için gerekli olan sebeplerden söz eder. Şiir metodik bir şekilde kurulmuştur. Şairin kendi nefsinin merkeze alarak dile getirdiği bu nasihatler esasen tarikatlerin ve şeyhlerin nasihatleridir.

Lâmî Çelebi'ye göre Mîr Efendi, bir mürşid-i kâmilidir. Onun gibi bir kâmil insan ele geçmez. Onun nazarı Lâmiî Çelebi için bir saadettir. 4. gazelinde ona seslenerek der ki "Ey mürşid-i kâmil! Ben sevgilinin cemaline âşığım. Bana içinde huriler bulunan cennetler gerekmez."

Ey cân nazarın Mîrûñ bil 'ayn-ı sa'âdet sen
Anuñ gibi bir kâmil insân ele mi girür (G. 16-6)

Bir 'âşık-ı dîdârem eyâ mürşîd-i kâmil
'Arz itme baña hür ile cennât gerekmez (G. 4-7)

*Dîvân'*ında her fırsatta sözü şeyhine getirip onun üstün vasıflarından, hizmetlerinden, insanlara faydalarından bilgili bir hâce ve himmet ehli oluşundan söz eder. Onun nasıl bir insan olduğunu anlattığı bir gazelinde onun vasıflarını saymaktan aciz olduğunu söyler:

Lâmi'î ço idemezsin vaşfını
Kim cemâl-i yâr bî-hemtâ olur (G. 27-19)

Lâmî Çelebi böyle yüce vasıflarını gördüğü Allah dostu Emîr Buhârî'ye bağlanmış, sohbetini dinlemiş, hizmetini görmüştür. İşte bu sayede Hz. Mevlâ'ya ulaşmıştır. Bir mısranda bu hususu dile getirerek "Ben Hz. Mevlâ'ya hizmet ve sohbetle ulaştım" der.

Halvet u 'uzletde gördüm 'ucb u şöhret-âfetin
Hizmet ü şöhetle irdüm hazret-i Mevlâya ben (G. 9-7)

Bu beytin ikinci mısrağında dile getirildiği gibi tasavvufa göre şeyhin görevi insanları Allah'a yöneltmek ve ulaştırmak konusunda aracılık yapmaktır. Lâmiî Çelebi'nin bu mısrandan Emîr Buhârî'nin bu görevi hakkıyla yapanlardan biri olduğu anlaşılmaktadır.

2. Emîr Ahmed Buhârî ile İlgili Çeşitli Benzetmeler

Yukarıda Emîr Ahmed Buhârî hakkında verilen bilgiler, bilhassa onun vasıfları üzerine idi. Şimdi de aşağıda onun benzetmeleri/teşbihleri üzerinde durulacaktır. Emîr Buhârî'nin şeyhliği, ilmi, sosyal kişiliği, insanlara yardımı, ledün ilmüne vakıf olması, vakarı vb. özellikleri hayal ve tasavvurlara kaynaklık etmiş, çeşitli benzetmelere tabi tutulmuştur. Tespit edilebildiği kadarıyla bu benzetmeler alfabetik olarak şöyle sıralanabilir:

Güneş/âfitâb

Mîr Efendi her pertevi on sekiz bin âlemi aydınlatan bir güneştir. O güneş arş ve kürsiden daha yücedir. Lâmiî Çelebi bu güneşten zerre kadar da olsa nur almanın peşindedir. Zira alacağı nur ile talihinin gökyüzünde gün gibi parıldayacağını düşünür. Bu benzetmede Buhârî'nin lakabının "Şemseddin" olmasının da rolü olabilir:

On sekiz biñ 'âlemi rûşen kıılır her pertevi
'Arş u kürsiden yüce bir âfitâbum var benüm (G. 2-2)

Lâmiî Şems-i Buḫârîden alursañ zerre nûr
Gün gibi berḫ ura gökde ḫâlî-i mes'ûdumuz (G. 18-5)

Hüma

Birçok yönüyle övdüğü ve vasıflarını sıraladığı Emîr Buhârî'yi, bir beytinde de devlet kuşu Hüma'ya benzetir. Öyle ki gölgesi kimin üzerine düşse o, Kaf ülkesine hükmeden Anka olur. Yani talihi açılır:

Sen Hümānuñ kime düşse sāyesi
Mülk-i ḫāfa ḫükm idüp 'Anḫā olur (G. 27-17)

Mîr Efendi sayesinde Lâmiî Çelebi, yüksek mevkilere erişmiştir. Bu yüzden kendini lâ-mekân (mekâna ihtiyacı olmayan) Simurg'u olarak tanımlar. Öyle ki şeyhinin himmetinin kanat çırpıtığı yerlere Sidre'nin kuşları bile erişemez:

Ṭāyirān-ı sidre irmez himmetüm pervāzına
Lâ-mekân sî-murḡiyem 'ālî-cenābum var benüm (G. 2-5)

Kitap

Mîr Efendi, akıl defterini aşk ateşinde yakan, fasıl ve babı olmayan bir hoş kitaptır:

Yandurup ‘ışkı odında cümle ‘akluñ defterin
Şimdi faşl u bâbı yok bir hoş kitâbum var benüm (G. 2-4)

İnsan için kitab-ı nâlık derler. Lâmiî Çelebi de Emîr Buhârî’yi, içinde aşk anlatılan bir kitaba benzetmiştir. Bu konuşan kitabın içinde bölümler ve fasıllar yoktur. Hacmine nihayet yoktur.

Mimar

Şeyhler aynı zamanda gönül mimarlarıdır. Müntesiplerinin gönüllerini sağlam imar ederler. Bu yüzden Emîr Buhârî’ye bağlı olanların gönülleri zamanın âfetlerinden etkilenmez, yıkılmaz:

Yıkılmaz rüzgâr âfetlerinden
Şu dâr-ı dil ki mi‘mârı sen olduñ (G. 17-8)

Mum

Lâmiî Çelebi bir beytinde şeyhi Emîr Buhârî’nin yanağını muma benzetmiştir. Bu mumun ateşine canını yakmış ve nur olmuştur. Yani onun ateşi sayesinde bedenini kül etmiş, dünyaya gelmeden önceki gibi nur olmuştur. Canlarını mum ateşinde yakmakla tanınan pervaneler, ateşe yanmayı artık ondan öğrenmelidirler:

Nûr oldı yanup cânım şem‘-i ruhı nârına⁰
Benden oda yanmağı pervâneleler öğrensün (G. 19-3)

Süvari

Lâmiî Çelebi’ye göre Mîr Efendi, felek atına binen ve üzengisi ay olan bir şahtır. Güzel gözlü huriler, melekler diyarında onun yolunun toprağını gözlerine sürme yaparlar. Yani hurilerin gözlerinin güzelliği onun yolunun toprağını gözlerine sürme yapmalarındandır. Bilindiği gibi kaliteli sürmeler, gözün görüşü gücünü artırır ve gözü güzelleştirir:

Hâk-i rāhın⁰ kuhl ider mülk-i melekde hūr-i ‘ayn
Bir şeh-i gerdün-süvâr u⁰ meh-rikābum var benüm (G. 2-3)

Tabip

Lâmiî Çelebi aşağıdaki beytinde der ki; “Şayet dert ehli isen o dergâhın topluluğuna gönülden kul ol. Zira tabibe gitmeden hastalığa çare bulunmaz.” Elbette Lâmiî Çelebi’nin kastettiği dert gönül derdidir, ilacı aşktır. Bu hastalığın tabibi de gönüller tabibi olur:

Derd ehli-y-iseñ var ol ol kavme gönülden kul
Bî-vaşl-ı şabîb ey cân dermân ele mi girür (G. 16-8)

III. Sonuç

Bu makalede, Bursa’nın yetiştirdiği büyük şairlerden Lâmiî Çelebi’nin, şeyhi Emîr Ahmed Buhârî hakkında yazdığı şiirler değerlendirilmiştir. Böylece Lâmiî Çelebi’nin gözünden, büyük mutasavvıf, âlim, ârif ve şair Emîr Buhârî tanıtılmıştır.

Lâmiî Çelebi’nin şiirlerinden anlaşıldığına göre Emîr Buhârî, kendi döneminde de çok seviliyordu, halkın Hakk’a ulaşmasında rehberdi. Onu görenler dünyaya tamahtan vazgeçiyor, ahireti kazanmaya çalışıyordu; onu görenler ona âşık oluyor, Hakk’ın yolunu tutuyordu. O, sohbetleriyle insanları Allah’a kul, peygamberine ümmet yapıyordu; himmetiyle insanların dertlerine çare oluyordu. Kısaca o, kul ile yaratana arasında köprü vazifesi görüyordu. Bu vazifeyi yaparken kendisi yaşantısıyla, davranışlarıyla, ahlâkıyla, ilmiyle ve irfanıyla örnek haldeydi.

Yaşadığı dönemden bugüne hiç eksilmeyen bir şekilde halkın sevgisine mazhar olmasının ardında Emîr Buhârî’nin yukarıda zikredilen veli şahsiyetinin yattığı anlaşılmaktadır. Lâmiî Çelebi bunun canlı şahitlerinden biri olarak *Dîvân*’ındaki şiirlerle bize onu tanıtmaktadır.

KAYNAKÇA

Âşık Çelebi, *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*, (Haz. Filiz Kılıç), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2018.

AYAN, Gönül, *Lâmi’î Vâmık u Azrâ İnceleme-Metin*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1988.

_____ “Lâmi’î Çelebi’nin Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri” *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1994, sayı 1, s.43-65.

BURMAOĞLU, Hamit Bilen, *Lâmiî Çelebi Dîvânı (Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni)*, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 1983.

EĞRİ, Sadettin, *Şerefî'l-İnsân*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa 1997.

_____ "Bursa Kültür Hattında İki Sûfi: Emîr Ahmed Buhârî ve Lâmiî Çelebi", *Bursa Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü*, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 2002, s. 245-253.

ESİR, Hasan Ali, *Lâmiî Çelebi Ferhâd ile Şîrîn (İnceleme-Metin-İndeks)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1998.

_____ *Münşeât-ı Lamîî (Lamiî Çelebi'nin Mektupları) -İnceleme-Metin-İndeks Sözlük*, KTÜ Matbaası, Trabzon 2006.

_____ "Lâmiî Çelebi'nin Müşeât'ında Kendisi ve Bursa ile İlgili Verdiği Bazı Bilgiler", *Bursalı Lâmiî Çelebi ve Dönemi*, (ed. Bilal Kemikli, Süleyman Eroğlu), Bursa Büyükşehir Belediyesi Yay. Bursa 2011, s.281-310.

_____ "c", *Turkish Studies*, Volume8/13, Ankara 2013, s.103-111.

Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr'm Tezkire Kısmı*, (Haz. Mustafa İsen), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2017.

KARA, Mustafa, "Emîr Buhârî", (*DİA*), 1995, cilt 11, s.125-126.

KARACA, Songül, *Lâmiî Çelebi, Fütûhu'l-Mücâhidîn li-Terôihî Kulûbi'l-Müşâhidîn (Nefehâtü'l-Üns Tercümesi): İnceleme, Tenkitli Metin, Sözlük, Dizin*, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Rize 2019.

KEPECİOĞLU, Kâmil, *Bursa Kütüğü*, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Bursa 2009.

Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-şu'arâ*, (Haz. Aysun Sungurhan), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2017.

KURNAZ, Cemal, Mustafa Tatcı, *İstanbul'da Buharalı Bir Mutasavvıf Emîr Buhârî*, Akçağ Yay. Ankara 1999.

KUT, Günay, "Lâmiî Çelebi", (*DİA*), 2003, cilt 27, s.96-97.

_____ "Lâmiî Çelebi, Mahmûd b. Osman", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/lamii-celebi-mahmud-osman> (Erişim tarihi: 14.09.2024)

- Latîfî, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, (Haz. Rıdvan Canım), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2018.
- Musrafa (Cârullahzâde), *Beyânî Tezkiresi (Tezkiretü'ş-Şu'arâ)*, (Haz. Aysun Sungurhan), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2017.
- Riyâzî Muhammed Efendi, *Riyâzü'ş-Şuara (Tezkiretü'ş-Şuara)*, (Haz. Namık Açıkgöz), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2017.
- Sehî Beg, *Heşt Bihîşt*, (Haz. Halûk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2017.
- TAŞCI, Hülya Canpolat, "Bir Şarih Olarak Bursalı Lâmiî", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sayı 16-17, Ocak/Ağustos/2009, s.233-254.
- TEZCAN, Nuran, "Bursalı Lâmiî Çelebi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Enstitüsü, Türkoloji Dergisi*, C. VIII, Ankara Üniversitesi Basımevi 1979, s.305-345.

Lâmiî Çelebi Dîvânı'nda Emîr Ahmed Buhârî Üzerine Yazılmış Şiirler⁴¹

İnhâ çendîn dürer-i âbdâr u güher-i şâhvârest ki be mişkâb-ı elmâs-ı cenâb-ı vecd ü hâlet süfte ve mişâl-ı Sübhâtü'l-Ebrâr berâ-yı Tuhfetü'l-Ahyâr intizâm-ı silk-i sülûk-ı ahrâr râ pezîrüfte hâliyâ be hük-m-i hayrû'l-umûr evsâfütühâ miyân-ı in nazmhâ-yı dilkeş bedü meşdüd ve kabâ-yı in eş'âr-ı perîvesh bedîn ma'küd şüde mânende-i cümle-i mu'terîza aşhâb-ı şafâ râ ve erbâb-ı vefâ râ 'arza geşte est

İbtidâ be medh-i Emîr Ahmed el-Buhârî 'aleyhi rahmetullahi'l-bârî⁴²

⁴¹ Bu şiir metinleri Rabia Sözer Göksu tarafından dört nüshaya dayalı olarak hazırlanan "Lâmiî Çelebi Dîvânı ve Dîvânı'nda Sosyal Hayat" adlı doktora çalışmasından alınmıştır. Tez henüz tamamlanmamıştır. Sözü edilen nüshalar şunlardır: 1. (M.) Millet Kütüphanesi Aemnz380. 2. (S2.) Süleymaniye Yazma Eser Kütüp. Muğla Hoca Mustafa Efendi No. 137. 3. (MİL.) Milli Kütüphane Tokat Müzesi 60 Mü 162. 4. (B.) İstanbul Nadir Eser Kütüphanesi No. 9770.

İbtidâ be medh-i Emîr Ahmed el-Buhârî 'aleyhi rahmetullahi'l-bârî: Der medh-i Emîr Ahmed el-Buhârî 'aleyhi rahmetullahi'l-bârî S2; Ve lehu fi medhi 'aleyhi'r-rahmeti ve'r-raşulân MİL, B

II/G1

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Bugün taht-ı velâyetde şehinşeh Mîr_Efendidür
 Târîk-i hâce-gân_ıçre re'îs-i Nakşibendîdür
2. Şer'at emrin_ıcrâda târîkat resmin_ihyâda
 Hâkîkat sırrın_ifşâda şanasın h^vâce kendidür
3. İden sultânları bende anuñ ihsân u luţfidur
 Çeken ser-keşleri bende anuñ 'ışkı kemendidür
4. Söz_açup 'ışk-ı subhâñdan târîk-i râz-ı 'ırfândan
 Bir_od urmuşdur_âfâka ki hep cânlar sipendidür
5. Aña kim bir nazâr baqdı dil ü cânın oda yaqdı
 Cihân külli aña aqdı eger kul ger efendidür
6. Degül şahn-ı felek ancak kamu mülk-i melek el-ħağ
 Fezâ-yı lâ-mekân muţlak güzer-gâh-ı semendidür
7. Cihân cân ħazzını alsa 'aceb mi şöhetinden kim
 Beyân-ı ħikmet-âmîzi ħaħîkat şehd ü kıandur
8. Baña devlet yeter bu kim diyeler Lâmi'î cândan
 Târîk-i Nakşibendîde ħulâm-ı Mîr_Efendidür
9. Demidür menzile anı irürseñ eyleyüp irşâd
 Ki yıllardur ki ol miskîn bu yoluñ derd-mendidür

Ve lehu eyzan der medħ-i Ĥazret-i Emîr t̄abe şerāhu

II/G1 M:116a, S2:112b, MİL:72a, B:71b

4a. subhâñdan: cânândan MİL, B

4b. hep cânlar : cânlar hep S2, MİL, B

5a. aña: şuña MİL, B

7a. alsa: bulsa B

Ve lehu eyzan der medħ-i Ĥazret-i Emîr t̄abe şerāhu: Ve lehu eyzan der midħat-i Emîr Efendi kıddise sırruh S2; Ve lehu der medħ-i Emîr Ahmed Buħārî edāmāllāhi bereķātehu 'aleynā MİL, B

II/G2

fā'ilatūn fā'ilatūn fā'ilatūn fā'ilūn
Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Bir ulu dergāha çokdan intisābum var benüm
İşiginde rüz u şeb çok feth-i bābum var benüm
2. On sekiz biñ 'ālemi rūşen kıılır her pertevi
'Arş_u kürsiden yüce bir āfitābum var benüm
3. Hāk-i rāhın kuhl_ider mülk-i melekde hūr-i 'ayn
Bir şeh-i gerdün-süvār u meh-rikābum var benüm
4. Yandurup 'ışkı odında cümle 'akluñ defterin
Şimdi faşl u bābı yok bir hoş kitābum var benüm
5. Tāyirān-ı sidre irmez himmetüm pervāzına
Lā-mekān sī-murğıyam 'ālī-cenābum var benüm
6. Mīr Efendi bendesiyem mezhebümdür hubb-ı āl
Gayrilerle ne su'al u ne cevābum var benüm
7. Baña bu devlet iki 'ālemde besdür **Lāmi'ī**
K'āsītān-ı Naşşibende intisābum var benüm

Ve lehu eyzān der hemīn me'ānī

II/G3

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn
Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Bir işige istinādum var benüm
Yüz felekce i'timādum var benüm
2. Cevher-i iksirdür hākī anuñ
Dağı artuğ i'tikādum var benüm
3. Himmetiyle 'arşa pervāz eylerem
Hey nice 'ālī qanadum var benüm

II/G2. M:116a, S2:112b, MİL:72a, B:71a

3a. rāhın: pāyın B

Ve lehu eyzānder hemīn me'ānī: Ve lehu eyzānS2, MİL, B

II/G3. M:116b, S2:113a, MİL:74a, B:72b

4. Surh-rüyem devletünde mihr-veş
Meh gibi her dem mezādum var benüm
5. Ben murādın itmişem anuñ murād
Şanmañuz dañu murādum var benüm
6. Re'y-i 'aqlı koyup _uydum 'ışka ben
Başka şanmañ ictihādum var benüm
7. Uşda tıgi uşda başum **Lāmi'ī**
Her ne dirse inkiyādum var benüm

Ve lehu der 'arz-ı aḥvāl be-ān cenāb-fazl ü iḳbāl

II/G4

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hecez _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

8. Ey şeyḥ baña keş ü kerāmāt gerekmez
Ḳurtar beni bu varṭadan_āfāt gerekmez
9. Şıgmaç benüm_eṭvāruma güftār-ı taşavvuf
Divāne vü mestem baña ṭāmāt gerekmez
10. Ḳo ḥall-i menāmu beni bīdār -ı ebed ḳıl
Göñlüm gözin_aç ḥāb u ḥayālāt gerekmez
11. Seccāde vü tesbīḥ ü ridā ḥırka vü tāci
Luṭfiyle didüm ṭapuña kerrāt gerekmez
12. Fikr-i çile vü vesvese-i ḥalvet ü 'uzlet
Hep reh-zen-i dildür bu riyāzāt gerekmez

4a. mihr-veş : gül gibi S2; zer gibi MİL, B

4b. meh gibi her dem mezādum : nefis-ile dün gün cihādum S2, MİL, B

6b. bi'z-zāt: heyhāt MİL, B

7a. bir: ben MİL, B

Ve lehu der 'arz-ı aḥvāl be-ān cenāb-fazl ü iḳbāl: Ve lehu der 'arz-ı ḥāl be-şeyḥ ḥod
Emīr Aḥmed Buḥārī 'aleyhi raḥmetü'l-bārī MİL; Der 'arz-ı ḥāl be-şeyḥ ḥod Emīr
Aḥmed Buḥārī 'aleyhi raḥmetü'l-bārī B

II/G4. M:116b, -S2, MİL:69a, B:68b

3a. bīdār: bīzār MİL

3b. gözin: gözüm M, S2

13. Seg gibi işigünde beni ço olayım hār
‘İzzet bu yiter ayruğı bi’zzāt gerekmez
14. Bir ‘āşık-ı dīdārem eyā mürşīd-i kāmīl
‘Arz itme baña hūr ile cennāt gerekmez
15. Bir mürçeyem kuş dilin öğrenmege geldüm
Dīvān-ı Süleymānī vü dārāt gerekmez
16. Ger Lāmi’īnūñ himmetūñ_olursa delīli
Zūlmāta girürse aña mişkāt gerekmez
- Cevāb-ı Şeyh**
17. Ey mürçe bu kuş dilin_öğrenme(ye) ne h̄vācet
Çün mülk-i Süleymānī vü dārāt gerekmez

Ve lehu gāzel-i ‘āşıkāne

II/G5

mefā’īlūn mefā’īlūn fe’ūlūn
Hezec . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

1. Bugün Mecnūn benem hayrān-ı Leylī
Esīr-i zūlf-i müşk-efşān-ı Leylī
2. Urur Mecnūn diyü ‘ālem baña taş
Olaldan ‘ışk-ile ‘uryān-ı leylī
3. Yine eski cünūnum tāzelendi
Açıldı çün bahāristān-ı leyli
4. Meger hūsni güli Mecnūn idüpdür
Ki bülbüller oğur destān-ı Leylī

6b. bi’z-zāt: heyhāt MİL, B

7a. bir: ben MİL, B

8b. Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

9b. aña: oña MİL, B

10b. Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

10. beyit -M, -MİL

Ve lehu gāzel-i ‘āşıkāne: Ve lehu eyzānS2; Der kelimāt-ı dervīşāne izān Lāmi’ī
Çelebi Selemehullāh MİL; Der kelimāt-ı dervīşāne B

II/G5. M:117a, S2:113a, MİL:66b, B:66b

1a. benem: menem B

5. Kanı bir çeşm-i Mecnûn kim göreydi
Yazılmış yir ü gök dīvân-ı Leyli
6. ‘Aceb bencileyin Mecnûn olur mı
Kimi görsem şanuram anı Leylî
7. Olurdum **Lâmi’î** kelbi olunca
Qabûl_itse beni çöbân-ı Leylî

Ve lehu eyzan

II/G6

müfte’ilün fâ’ilün müfte’ilün fâ’ilün
Münserih _ . . _ / _ . _ / _ . . _ / _ . . _

1. ‘Āşık-ı dil-ḥasteye rûy-ı dil-ārâ gerek
Dîde-i Mecnûn_içün ṭal’at-ı Leylâ gerek
2. ‘Işkuña gencîneyem ḥüsnüñe âyîneyem
Bende seni görmege dîde-i bînâ gerek
3. Varumu virdüm bütün yoḳluḡı aldum şatun
Yâr_ile bâzâr_iden raḫtını yaḡma gerek
4. ‘Işkuñ-ile yanmışam derdüñe boyanmışam
Kim ne bilür ḫâlûmi ḫalka temâşâ gerek
5. Kim diler ise gözin görmege cānān yüzün
Yavu kı lup kendüzün bî-ser ü bî-pâ gerek
6. ‘Āşık-ı zâr_olanuñ ṭalib-i yâr_olanuñ
Nefsi müzekkâ olup ḫalbi mücellâ gerek
7. **Lâmi’iyâ** itme lâf çünki sözüñdür güzâf
‘Işka nişân_istenür da’vâya ma’nâ gerek

Ve lehu eyzan

7. beyit -S2

Ve lehu eyzan: -B

II/G6. M:117a, -S2, MİL:66b, B:68a

1b. Mecnûn-içün : Mecnûn içün rûy-ı B

Ve lehu eyzan: -B

II/G7

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
Hezec . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

1. Göñül hâlvet gerek tenden ne hâşıl
Çü cân keşrettedür andan ne hâşıl
2. Degül çün himmetüñ a'lâ felekden
Ebed ey nefsi-dün senden ne hâşıl
3. Görinmez çeşmüñe fi'lüñ çü aqbeğ
Saña ta'ât-ı ahsenden ne hâşıl
4. Tütalum feylesüf-i zû-fününsın
Haqı bildürmeyen fenden ne hâşıl
5. Yakîn 'ilmini taşşıl _itmeyince
Kıyâs u vehm-ile zandan ne hâşıl
6. Yüri yâr_işiginde kıl ikâmet
Saña miskîn bu meskenden ne hâşıl
7. Naşihat sen saña kıl **Lâmi'î** var
Beni terk_it saña benden ne hâşıl

Ve lehu eyzan**II/G8**

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzârî _ _ _ / _ _ _ / . _ _ _ / _ _ _

1. Oldum saqım derd ile me'vâya irmedin
Kaddüm hilâle döndi semâvâya irmedin

II/G7. M:117b, -S2, MİL:67a, B:66b

3a. çeşmüñe: gözüñe MİL, B

5a. taşşıl: haşıl B

Ve lehu eyzan: -B

II/G8. M:117b, -S2, MİL:68a, B:67b

2b. uğradum: uğraduñ M

3a. dilüm: bu cân MİL, B

2. Ğarķāb-ı ĥayret_öldi vücūdum gemisi āh
Emvāca uğradum leb-i deryāya irmedin
3. Şafrā-yı ıŝķ ile teb-i miĥnet çeker dilüm
Telĥ oldu ‘ayşum ol lebi ĥelvāya irmedin
4. Kaşdum budur ki seyr-i gülistān-ı ķuds idem
Yüksek uçar göñül ķuşı a’lāya irmedin
5. Ğaflet beriyyesinde ķalam diyü ķorkaram
Sa’yı ŧavāf-ı Ka’be-i ‘ulyāya irmedin
6. Bu derd ü ĥasretiyle olam gibi ben ĝarīb
Vaşl-ı nigār u maķşad-ı aķşāya irmedin
7. Şeyṭān u nefis leşkeri her dem yolum urur
Ser-ĥadd-i rāh-ı Bārī Te’ālāya irmedin
8. Pervāne gibi yandı firāk āteşine dil
Şem’-i cemāl u nūr-ı tecellāya irmedin
9. Şun’ı şu resme virdi dil ü cāna ĥayreti
Şüretde ķaldı ‘aķl-ı heyülāya irmedin
10. Esrār söylemek dilerem rüz u şeb görüñ
Bir ĥarf bilmedin daĥı ma’nāya irmedin
11. Şādık olur mı da’vā-yı İslām eylemek
İĥlāş u şıdķ u tevbe vü taķvāya irmedin
12. Tecrīd olmayınca göñül zinde mi olur
İĥyā olur mı menzīl-i ‘İsāya irmedin
13. Girmez eline her ķişinüñ mülk-i i’tişām
Ĥablu’l-metīn ü ‘urve-i vüşkāya irmedin
14. *Erinī* su’ālin eylemek olmaz saña göñül
Mīķāt-ı Ṭūr u mevķıf-ı Mūsāya irmedin

7b. rāh-ı: -B

10. beyit -B

14a. *Erinī*: *Bana kendini göster* (A’raf 7/143)’den nakıs iktibasır. Ayetin tamamının meāli şöyledir: “*Rabbim bana (kendini) göster sana bakayım.*”

15. Hıyr ile yād idüñ ola kim rahmet ide Hıağ
Ger **Lāmi'ī** ölürsē temennāya irmedin

Ve lehu eyzan

II/G9

fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün
Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Eyleyüp bāzār-ı ğamda 'ıŝkuñı sermāye ben
Düşmişem vaşluñ metā'ı-çün 'aceb ğavğāya ben
2. Başuban ğār-ı ŧabī'at içre nefsum dīvini
Seyr idüp kâfında kalbün uğrudum 'anķāya ben
3. Şöyle mest_itmiş durur dīdār-ı sākī cānumı
Kâfirem ger meyl_idersem cennet ü havrāya ben
4. Dünya vü 'uqbā berāberdür baña sūd u ziyān
Od urup dükkāna virdüm varumı yağmaya ben
5. Senligüñle maħv_idüp benden be-küllī benligüm
Kaṭre gibi düşmişem bī-pā vü ser deryāya ben
6. Cānumı kıldı tecellī āfitāb-ı rüy-ı dost
Ol sebebdēn sāye-mānend_olmuşam bī-māye ben
7. Hıalvet u 'uzletde gördüm 'ucb u şöhet-āfetin
Hızmet ü şöhetle irdüm ğazret-i Mevlāya ben
8. **Lāmi'ī** 'arz_itme baña hırķa vü tād ü kemer
Şüreti terk_itmeyince irmedüm ma'nāya ben

Ve lehu eyzan

Ve lehu eyzan: -B

II/G9. M:118a, -S2, MİL:68b, B:68b

- 1b. ğavğāya: sevdāya MİL
- 3a. cānumı: göñlümi MİL
- 6a. cānumı: göñlüme MİL
- 6b. mānend: gibi MİL
- 6b. bī-māye: bī-pāye MİL
- 7a. 'ucb u: çünki MİL
- 8a. kemer: ridā MİL

Ve lehu eyzan: -B

II/G10

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülüin

Hecez _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. Sākī ben_ ezel şevkini peymānede buldum
Cān lezzetini şöhet-i cānānede buldum
2. Dünyāyı ser-ā-ser_ ayağum altına aldum
Āhır gelüben dilberümi hānede buldum
3. Yitürmüş-idüm medresede tācını şeyhüñ
Rehn olmuş_ imiş destiye humhānede buldum
4. Bu baħr-ı muhītüñ ki nihāyâtı görünmez
Esrār-ı ney hep bir dürr-i yekdānede buldum
5. Eṭvār-ı dili añlamadı 'āķil u dānā
Bu mes'eleyi defter-i dīvānede buldum
6. Şol genci ki dil kaşr-ı selāṭinde arardı
Gör hikmeti bir küşe-i vīrānede buldum
7. Her cānı yaķan şem'-i cemālidür egerçi
Zevķini bu sözüñ dil-i pervānede buldum
8. Ma'nāya tılısm_ añlıyalı şüret ü rengi
Efsün-ı dü-kevni dem-i efsānede buldum
9. Ben Lāmi'iyā naķş-ı cihān nefyini dilden
Bir hālet_ imiş na'ra-i mestānede buldum

Ve lehu eyzan

II/G10. M:118b, -S2, MİL:69a, B:69a

2b. dilberümi: dilberi MİL, S2

3b. rehn olmuş imiş: konuşmuş طوتوبر MİL, B

4a. muhītüñ: muhīṭi M

4b. bir: bu B

4b. yekdānede: şehdānede MİL

6-7-8 M, MİL: 7-8-6 B

9b. hālet imiş: hālet-imiş, B

Ve lehu eyzan: -B

II/G11

mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün
Hezec . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Ne sevdā bu ne sevdādur ki cān ʔoymaz bu sevdādan
 Ne deryā bu ne deryādur ki dil ʔıkmaz bu deryādan
2. Ne āteş bu ne āteşdür deñizler eylemez teskin
 Ne şafrā bu ne şafrādur ki lezzet-bağş-ı ʔelvādan
3. Ta'āla'llāh ta'āla'llāh ʔurılmış bir yüce dergāh
 İçinde nice yüz biñ meh nihāndur ʔeşm-i a'mādan
4. Nazār alduñsa ma'nādan güzer kıl nağş-ı dünyādan
 Şu kim buldı müsemmayı ferāgat eyler_esmādan
5. Dilerseñ nūr-ı tevḥīdi ṭabī'at zulmetinden ʔıkmaz
 Ki görmez sırr-ı illāyı şu dil kim geçmedi lā dan
6. Kanı ol bāde-i bāķi getir bu bezm-içün sākī
 Ki ğulğullar bu nüh-ṭāķı ʔutup geçsün şüreyyādan
7. Eger sağ u eger şoldur nefesler sağışı yoldur
 Velī yüz gösteren oldur ḥaķıķat cümle eşyādan
8. Cihānı neylerem sensüz ne ḥāşıl cismden cānsuz
 Göñül ḥaz eylemez ansuz cinān bāğın temāşādan
9. Yüri kāf-ı ta'alluķdan güzer kıl Lāmi'ī evvel
 Ḥaberdār olasın tā kim vücūd-ı sırr-ı 'Anķādan

Ve lehu eyzan

II/G11. M:118b, -S2, MİL:69b, B:70b

3b. a'mādan: bīnādan B

4b. buldı: irdi MİL, B

Ve lehu eyzan: -B

II/G12. M:119a, -S2, MİL:70a, B:70b

4a. dil-dāre: yār ile MİL

6b. gül gibi geh ḥande: geh gül gibi gelüp MİL

7a. her le'im: müdde'ī MİL, B

8b. cānı: dehri MİL, B

II/G12

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Dostlar evvel gelün terk-i dil ü cān_idelüm
Ba'd-ezān_üftān ü hīzān 'azm-i cānān_idelüm
2. Baş açuķ yaluñ ayak şürīde dil ābdāl-vār
Bir reviş gösterdelüm kim halkı hayrān_idelüm
3. Çāk idüp 'aķluñ libāsın 'ışķ_eliyle ser-be-ser
Örtülü gevherleri 'ālemde 'uryān_idelüm
4. Gösterüp aġyār şeklin olalum dil-dāre vaşl
'Ālemüñ bu lu'b-ile aķlın perişān_idelüm
5. Her varaķdan yüz tecelli gösterür faşl-ı bahār
Her tarafdan biz daķı hūsni seyrān_idelüm
6. Gāh nevħa geh telālā gāh gūyā geh ħamūs
Gül gibi geh ħande bülbül-veş geh_efġān_idelüm
7. Meclis-i 'uşşāķa ta'n_itmek ne ħācet her le'im
Bādeyi nūş_eyleyüp cāmını pinhān_idelüm
8. Yaķalum dil ħānesinde gün gibi rūşen çeraġ
Çıķalum ten zulmetinden cānı tābān_idelüm
9. Nūħ-veş tennür-ı dilden cūş_idüp bir laħzada
Göz yaşından **Lāmi'**ī āfāķı tufān_idelüm

Ve lehu eyzan

II/G13

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Ol ki vaħdet buldı ħalvet istemez
Ĥalvet u 'uzletle şöhret istemez

9a. bir laħzada: deryāleyin M

Ve lehu eyzan: -B

II/G13. M:119a, -S2, MİL:70b, B:71a

1a. ħalvet: 'uzlet B

2. Her nazar eşyâda hikmet-bîn olan
Kimseden 'âlemde vahşet istemez
3. Her nefes dilber rızâsın gözleyen
Gâh luḡ u gâh miḡnet istemez
4. 'Âşık-ı dîdâr_olan ḡayrân u zâr
Gâh dūzaḡ gâh cennet istemez
5. 'Işık_işi cāniyle yanmaḡdur müdām
'Âşık_olan istirâḡat istemez
6. Çün zenân u küdegân telvîn-i mükin
Merd-i dîn tezyîn u zîynet istemez
7. Bende-i ehl-i 'azîmetseñ eger
Şi'ri ḡo kim ḡvâce ruḡşat istemez
8. Varuram şeb yâ seḡer didi nigâr
Lâmi'î bu kâr-ı ḡaflet istemez
9. Şükr_aña kim faẓl-ı şâhenşâhumuz
Bendesinden ḡâbiliyyet istemez

Ve lehu eyzan

II/G14

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec . ____ / . ____ / . ____ / . ____

1. Tecellî eyleyüp ḡüsnuñ beni ḡark_itdi envâra
Ki nûrumdan münevverdür ḡoḡuz gök yidi seyyâre

2a. olan: olur MİL, B

4a. u zâr: geş MİL, B

5a. işi cāniyle yanmaḡdur müdām: ḡâli bir ḡarâra yanmadur MİL, B

5b. istirâḡat: dürlü ḡâlet MİL, B

6b. Merd-i dîn tezyîn u zîynet: Merd olan kârında ḡaclet MİL, B

8a. nigâr: o yâr MİL, B

Ve lehu eyzan: -B

II/G14. M:119b, -S2, MİL:71b, B:71a

- 2a. Enâniyyet ḡicâbandan ḡıḡup gördüm ruḡ-ı yâri: Çıḡup benlik ḡicâbandan cemâl-i
yâri seyr itdüm MİL, B

2. Enāniyyet hicābından çıkup gördüm ruḥ-ı yāri
Kılup dil-dārını ḥalvet iriṣdüm vaṣl-ı dil-dāra
3. Riyāzat terkin ur zāhid marīz olan ider perhīz
Çü buldı cān u dil ṣıḥḥat döner her loḳma envāra
4. Göñül şehrinde anüñ-çün çalınmaz *irci'ī* tablı
Ki ḥākimdür vücūduñda ser-ā-ser nefsi-i emmāre
5. Dilerseñ vuṣlat-ı dil-dār bu yoḡa ḳalma ey dil var
Niṣānı 'āṣıḳuñ oldur ki göz açmaya aḡyāra
6. Yanup 'ıṣḳıyla heb küi ol niṣār-ı maḳdem-i gül ol
Ki ḥār-ı ḡamda bülbül-veṣ daḡı yanmayasın nāra
7. Düşüp pāyine cānānuñ elüñden ḳoma dāmānın
Ser-ā-ser **Lāmi'ī** ḳılsa seni tıḡıyla ṣad-pāre

Ve lehu eyzān

II/G15

müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün
Münserih _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. 'Iṣḳa mu'āmil olup geçdi yoḡa varumuz
Aṣṣı ziyān bilmezüz yār ile bāzārumuz
2. 'Iṣḳ durur varumuz 'ıṣḳ-iledür kārumuz
'Iṣḳ durur yārumuz 'ıṣḳ-ile güftārumuz
3. Rind-i ḥarābātiyüz bizde ne uṣ var ne yüz
Cümle yile virmişüz 'aḳl u dil u 'ārumuz

4a. *İrci'ī*: "Dön" (*Fecr* 89/28)'den nakis iktibastır. Ayetin tamamının meāli şöyledir;
"Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak rabbine dön."

5a. yoḡa: yolda B

II/G15. M:119b, -S2, MİL:72b, B:71b

- 2a. 'Iṣḳ durur varumuz 'ıṣḳ-iledür kārumuz: 'Iṣḳ durur yārumuz 'ıṣḳ durur vārumuz
B, 'Iṣḳ durur vārumuz 'ıṣḳ durur yārumuz MİL
- 2b. 'Iṣḳ durur yārumuz: 'Iṣḳ-iledür kārumuz MİL, B
- 4a. 'aḳldan: ḥavfdan MİL, B

4. Gel beri ey yol eri 'akldan_olğıl beri
Mîr Buḥārî durur ḳāfile-sālārumuz
5. Yoḳdur_işüm lā-y-ile hoş başum_illā-y-ile
Geçdüük_iki şanmadan bir durur_ikrārumuz
6. Gördüm_idüp cust u cū çünki ne ol var ne bu
Ṭoldı dilüm sîrr-ı Hû gitdi her_inkārumuz
7. **Lāmi'İyā** her zamān 'ışḳa ziyāndur zebān
Baş virürisen hemān k'açla esrārumuz

Ve lehu eyzan

II/G16

mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün
Hecez _ _ . / . _ _ _ / _ _ . / . _ _ _

1. Bu 'aḳl u bu dil birle ol cān ele mi girür
Cān terkini urmadın cānān_ele mi girür
2. Hîzmet kemerin bağlan ṭapuda nice yıllar
Derbāna buluşmadın sulṭān_ele mi girür
3. Bu nefis ü hevā dīvin bend_eylemedin muḥkem
Ol mülk-i Süleymānī āsān_ele mi girür
4. Yoğ_eylemedin varı var isteme ol yāri
Ma'şūḳ-ile vaşl_olmaḳ meccān_ele mi girür
5. Ten burcını yıḳmadın cān gencine irilmez
Dünyāda meşāḳḳatsuz bir kān_ele mi girür
6. Ey cān nazarın Mîrūñ bil 'ayn-ı sa'ādet sen
Anuñ gibi bir kāmîl insān_ele mi girür
7. Aşḫāb-ı şafādur heb ḥuddāmı o dergāhuñ
'Ālemde bunuñ gibi iḥvān ele mi girür
8. Derd_ehli-y-iseñ var ol ol ḳavme gönülden ḳul
Bî-vaşl-ı ṭabīb_ey cān dermān_ele mi girür

II/G16. M:120a, -S2, MİL:72b, B:72a

5b. bir kān: yakan MİL, B

6a. cān: dil MİL, B

8a. ehli-y-iseñ var ol ol ḳavme: ehliseñ var ol illā reh-i gönülden MİL

9. Ey **Lāmi'ī** minnet bil bu fırsatı devlet bil
Cānāne ğamı gibi mihman_ele mi girür

Ve lehu eyzan

II/G17

mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Hecez . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

1. Sa'ādet aña kim yāri sen_ olduñ
İki 'ālemde dil-dārı sen_ olduñ
2. Cihān aġyār_ olursa ğam degüldür
Aña kim yār u ğam-ĥarı sen_ olduñ
3. Ziyān u sūd sevdāsını itmez
Şu cān u dil ki bāzārı sen_ olduñ
4. İki ālemde yokdur eksügi hiç
Şu yoklunuñ [ki] heb vārı sen_ oldun
5. Dü 'ālem ĥurmenin bir kāha şaymaz
Ne cānuñ kim havā-dārı sen_ olduñ
6. Cihānda var-ise yoklukdur_ ancak
Şu kālā kim ĥarīdārı sen_ olduñ
7. Ne itsün cān u dil ġayr ile şöĥbet
Ki dün-gün kār u efkārı sen_ olduñ
8. Yıkılmaz rüzgār_ āfetlerinden
Şu dār-ı dil ki mī'mārı sen_ olduñ
9. Dilerseñ menzil_ almak geç özüñden
Bu yoluñ **Lāmi'ī** ĥarı sen_ olduñ

II/G17. M:120a, -S2, MİL:73a, B:72a

1a. aña: oña MİL, B

3b. cān u dil: tüccāruñ MİL, B

4. beyit -M, -MİL

5b. cānuñ: berküñ M

6. beyit -M

7a. itsün: kılsun: M

9a. geç özüñden: benliği ħo MİL, B

Ve lehu eyzan**II/G18**

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Zāhir ü bāṭın bizüm sensin şehā meşhūdumuz
Evvel ü āḫir cihāndan her nefes maḫşūdumuz
2. Bakmaz_idiün göz açup hergiz cihānuñ yüzine
Sen degülmişeydüñ_ey cān her nazār meşhūdumuz
3. Şöyle od urmuş durur ışkuñ vücūdum mülkine
Sāyebānlar bağladı mülk-i melekde odumuz
4. Tār-ı düzaḫ söyünür irerse eşküm kaçresi
Kül kıılır bāğ-ı cinānı zerre denlü odumuz
5. Lāmi'ī Şems-i Buḫāriden alursañ zerre nūr
Gün gibi berķ_ura gökde ṭālī'-i mes'ūdumuz
6. İşigüñde cān virürsem Merve ḫaḫḫı zī-Şafā
Ey ḫapısı 'ālem_içre Ka'be-i maḫşūdumuz

Ve lehu eyzan**II/G19**

mef'ülü mefa'ilün mef'ülü mefa'ilün
Hecez _ _ . / . _ _ _ / _ _ . / . _ _ _

1. Kıl na'ra-i 'uşşāḫı mestāneler_öğrensün
İt zemzemeler sāḫī meyḫāneler_öğrensün
2. Zincir-i ser-i zülfin cān boynına ṭavḫ_itdüm
Görsün nicedür sevdā dīvāneler_öğrensün
3. Nūr oldı yanup cānum şem'-i ruḫı nārına

II/G18. M:120b, -S2, -MİL, -B

II/G19. M:120a, -S2, MİL:73b, B:72b

3a. şem'-i ruḫı nārına: şem'-i ruḫına karşı B

7a. Sen Lāmi'iyā ceḫd_it ma'nā-y-ile kıl peyvend: Sen bilişi gör ceḫd_it Lāmi'ī ma'nā-y-ile MİL, B

Benden oda yanmağı pervāneler_öğrensün

4. Çün 'ışka kadem başdum başı kōdum_ortaya
Cān virmeği yoluñda merdāneler_öğrensün
5. Bī-hūd_iderem halkı destān-ı cemālūñden
'Ālem düşüp_efsūna efsāneler_öğrensün
6. Söyleñ dil-i 'ārifden esrār-ı ma'ārifden
Deryālar_idüp cūşı dürdāneler_öğrensün
7. Sen **Lāmi'iyā** cehd_it ma'nā-y-ile kıl peyvend
Kō kim cedel ü da'vā bīgāneler_öğrensün

Ve lehu eyzan

II/G20

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn
Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Bilmezem ey dil ne yüzden bī-ķarār_olduñ yine
Kān yaşuñı ķara ķoprağa ķarar_olduñ yine
2. Ney gibi feryād idersin her dem ey cān bülbüli
Nice gülzār āteşinden böyle zār_olduñ yine
3. 'Ālem-i iṭlāķa pervāz itmek istersin meger
Ol cihetden bu ķafesde bī-ķarār_olduñ yine
4. Dām-ı ğamdan ķurtulup ğandāndañ ey kebk-i dil
Zülfinūñ şebbāzına nā-geh şikār_olduñ yine
5. Bulmuş-iken vahdeti düşdüñ 'acāyib keşrete
'Aķluñu cem' itmiş-iken tār-mār_olduñ yine
6. Bilmezem nice hevādur ölçeren oduñ senūñ
Yandurup küllī vücūduñ ğāk-sār_olduñ yine
7. Düşmiş-iken esfele el-ğamdüli'llāh **Lāmi'ī**
Himmet-i **Mīr**_irişüp yüksek uçar_olduñ yine

II/G20. M:121a, -S2, MİL:74a, B:73a

B nüshasında 3. beyit 7. beyitte yer almaktadır.

3b. Ol cihetden bu ķafesde: Bu ķafes kaydından el-ğaķ M

7a. düşmiş-iken: düşmiş-idüñ MİL, B

Der Cevāb-ı Ğazel-i Sultān Korkūd 'aleyhi rahmetü'l-mülk'ül-Vedūd⁴³

II/G21

*mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün**Hecez . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _*

1. Çalındukca dem-ā-dem 'ışk nāyı
Nedür bu raqş ey serv-i hevāyı
2. Anuñ-çün sikke kodı gül çemende
Ki koymaz gūşına her hūy u hāyı
3. Dilerseñ server_olmağ terk-i ser kııl
Añar mı 'ışk_eri tāc u kabāyı
4. Mariz-i 'ışka 'ālemde 'alāmet
Budur kim seçmeye derd ü devāyı
5. Çü şıgmaz 'ışka da'vī Lāmi'ī var
Ciger kanı-y-la yaz bu mācerāyı

Ve lehu eyzān

II/G22

*mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün**Hecez . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _*

1. Deleden sīnemi ğamzeñ gönül beyti ħarāb_öldi
Ruħuñ şemsini seyr için 'acāyip fetḥ-i bāb_öldi
2. Şunaldan sāķi ħüsnüñ baña 'ışkuñ şarābını
Ğam oldında cigercügüm döne döne kebāb_öldi
3. Dilüm sūzān gözüm yaşın görelden encüm ü deryā
Biri āteşlere yandı birisi ğarķ-ı āb_öldi
4. Yuyaldan levḥ-i sīnemden nuķuş-ı 'ālemi eşküm

Der Cevāb-ı Ğazel-i Sultān Korkūd 'aleyhi rahmetü'l-mülk'ül-Vedūd: Cevab-ı
şultān ũbe şerāh MİL; Ve lehu eyzānB

II/G21. M:121a, -S2, MİL:74b, B:73a

II/G22. M:121b, -S2, MİL:75a, -B

1b. 'acāyip: veli ḥoş MİL

4a. nuķuş-ı: ḥurūf MİL

Ne faşlı var ne h d b b  g n l bir hoş kit b_oldu

5. Egerçi perdeyi y zden g t rdi o g neř-řal‘at
řu‘ i c n g zin aldı gir  dil p r-řic b_oldu
6. Ruřuň env r  ‘aksinden řeref kim buldı her zerre
Felek evcinde seyr_id p cih n-t b_ fit b_oldu
7. Nice ırsun cem l nden g zini **L mi‘i** bir dem
Ki senden ğayriye başmak  na ‘ayn-ı ‘az b_oldu

Ve lehu eyzan

II/G23

f ‘ilat n f ‘ilat n f ‘il n
Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Ey g n l ağy r  ko o **y r ** g r
G z n  a g nl n  o y r  g r
2. Elde h lkuň s bhasından saňa ne
Sen sen n bil n deki z nn r  g r
3. Dest-g r_olsun dir-iseň luřf-ı H k
P y-ı **merd na** d ř p yalv r  g r
4. K lma řahr -y  h redde leng   luk
Bir k dem ‘ıřkuň yolunu v r  g r
5. Bařuňu sevd ya virme **L mi‘i**
K o řis b  eldeki b z r  g r

Ve lehu eyzan

5b. aldı gir  dil p r-řic b: alup gir  g n l řic b M L

II/G23. M:121b, -S2, M L:75b, B:74a

1a. o: ol B

1b. g nl n : ‘aķluň M

3a. luřf-ı : saňa B

4a. l k: deng M L, B

Ve lehu eyzan: -M L

II/G24. M:121b, -S2, M L:75b, -B

II/G24

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Dilberā 'ışkuñla cānum nār-ı sūzāndur benüm
Anuñ-içün şem'-veş çehrem fūrūzāndur benüm
2. Göz qarardup cān u dil düşdi saçuñ sevdāsına
Bu sebebden cümle aḥvālüm perişāndur benüm
3. Nicesi gül gibi açılsun dilüm ey ğonca-leb
Sünbülüñden lāle-veş bağrum ʔolu ʔandur benüm
4. Zülf-i pür-efsūnuñ-ile nice hem-destān_olam
Ğamzeñ_ucından dil ü cānum hirāsandur benüm
5. Dilde zıkrüm cānda fikrüm leblerüñdür dem-be-dem
Pes sözüüm şehd ü beyānum āb-ı ḥayvāndur benüm
6. ʦurra-i pür-tābuña di zulm_elin uzatmasun
Kim bu devr içre penāhum zıll-ı Yezdāndur benüm
7. **Lāmi'ī** evvel ʔademde çünki ʔıldum terk-i ser
Tāc-ı şāhi ḥāk-ile yanumda yeksāndur benüm

Ve lehu eyzān

II/G25

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Ol şaçı Leyli ğamından sīne yağın yaḫmışam
Meşhed-i dilde bugün Mecnūn çerāğın yaḫmışam
2. Şem'-veş ḥandān idelden **dōstuñ** şevḫı beni
Nār-ı ğayretten 'adūnuñ bağrı yağın yaḫmışam
3. Lāle-i ḥūnīn kefen gibi ğamından ol gülüñ
Mürde cismüm içre yer yer 'ışḫ dāğın yaḫmışam

5a. fikrüm: cigerüm M

II/G25. M:122a, -S2, MİL:75b, B:74a

3a. ḥūnīn -B

3b. içre: üzre MİL, B

4. Vāh ki miḥnet-ḥār zārına fenā odın şalup
Ser-be-ser mülk-i vücūdum bāğ u rāğın yaqmuşam
5. Yandığında ten ḥarāb_ābādınıñ şādem velī
Gam budur kim oradan ol cān ıurağın yaqmuşam
6. Derd ü ğam şimden girü baña nice bulur zafer
Āh_idüp bir kez ciğerden heb yarağın yaqmuşam
7. **Lāmi'iyem** zerrece yokdur dilümde derd ü ğam
Od urup çarḥuñ egerçi heft-oğağın yaqmuşam

Ve lehu eyzan

II/G26

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Bir iki söz 'arzın_ister ḥasta cānum ṭapuña
Kim 'ıyāndur şoḥbet u şıdḳ-ı beyānum ṭapuña
2. Gerçi kim sū'-i edebdür kaşd-ı izhār_eylemek
Rüşen-iken gün gibi her bir nihānum ṭapuña
3. Çünkü hergiz yok irādet kabzasından taşra kār
İrmeg-içün pes neden iver bu cānum ṭapuña
4. Añlamışken kendüñüñ kubḥını ser-tā-ser yaqın
Bā'ış-i cür'et olur ḥüsn-i gümānum ṭapuña
5. Ḥastadur gerçi birün_ammā derünüm şağdur
'Arz-ı şevḳ u zevḳdür āh u fiğānum ṭapuña
6. Dem-be-dem eyler şafādan dilde kānum gibi cüş
Ya'ni yüz sürmek diler eşk-i revānum ṭapuña

4b. Ser-be-ser: ser-te-ser MİL, B

5b. kim oradan ol cān: ortada ol cānuñ M

7b. Od urup çarḥuñ egerçi: Gerçi kim o dem-ile çarḥuñ MİL, B

Ve lehu eyzan: -MİL

II/G26. M:122a, -S2, MİL:76a, -B

3a. kār: iş MİL

7. **Lāmi‘inūñ** çehre-i zerd u derūnı dāğı bes
Zāhır u bāṭın maḥabbetden nişānum ṭapuñā

Ve lehu eyzān

II/G27

fā‘ilatūn fā‘ilatūn fā‘ilūn
Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Her kaçan mihr-i ruḥuñ peydā olur
Zerreler çarḥ uruban şeydā olur
2. Leblerüñden çün şeker-ḥā ola cān
Her nefes ṭūṭı-şıfat gūyā olur
3. Bahırden pervāz-ı evc_idüp buḥār
Girü cem‘iyyet bulup deryā olur
4. İrişicek tāb-ı mihricān-güdāz
Bu tenüm yaḥdānı ‘ayn-ı mā olur
5. Giceler şem‘-i felek olan nücüm
Rūz-ı rüşen iricek rüsvā olur
6. Dem-be-dem dūzaḥ gibi yanan derūñ
Görse yüzüñ cennet-i ‘ulyā olur
7. Cümlesini hiç ider rāz-ı lebüñ
Zülfüñ_üzre gerçi çok ğavġā olur
8. Çün gele sırr-ı miyānuñ ortaya
Ḳıl u ḳāl-ı dehr nā-peydā olur
9. Kaşd-ı cān_itsün ne ğam her müdde‘ı
‘Aşık olan kişi bī-pervā olur
10. **Dilberā** küḥl-i cevāhirdür tozuñ
Kim anuñla ‘ayn-ı cān bīnā olur
11. Sidreyi yād_eylemez ḳaddüñ gören
Himmeti ‘aşıkıların a‘lā olur
12. ‘Arifüñ ‘aynına girmez kāyināt

II/G27. M:122b, -S2, MİL:76a, -B

9a. itsün: itse MİL

12a. kāyināt: kā’ināt MİL

Yâ İlâhî bu ne istiğnâ olur

13. Canda sâkin olsa ta'n mı sırr-ı Hû
Çünkü cārüb-ı derûnuñ lâ olur
14. Her nefesde *câhedü finâ* gerek
Hüküm_iden gerçi *ve lev şî'nâ* olur
15. Yumduñ-ise göz eger ağıyardan
Keşf-i *sübhâne'illezî esrâ* olur
16. Gâh 'ışkuñdan dilüm sevdâ tolar
Gâh cân şevkuñla pür-şafra olur
17. Sen hümânuñ kime düşse sâyesi
Mülk-i kâfa hüküm_idüp 'Ankâ olur
18. Heb bulanlar canda buldılar seni
Gerçi kim hüsnuñ cihân-ârâ olur
19. **Lâmi'î** ko idemezsin vaşfını
Kim cemâl-i yâr bî-hemtâ olur

Ve lehu eyzan

II/G28

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzârî _ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

1. Sencileyin kimüñ ki cihân_içre yârı var

-
- 14a. *câhedü finâ*: Bizim uğrumuzda cihad edenleri (Ankebut 29/69)'dan nakıs iktibastır. Ayetin tamamının meâli şöyledir; "Bizim uğrumuzda cihad edenler var ya, biz onları mutlaka yollarımıza iletceğiz. Şüphesiz Allah, mutlaka iyilik yapanlarla beraberdir."
 - 14b. *ve lev şî'nâ*: Eğer dileseydik (Secde 32/13)'den nakıs iktibastır. Ayetin tamamının meâli şöyledir; "Eğer dileseydik, herkese hidayetini verirdik. Fakat benim, 'Andolsun, cehennemî hem cinlerden hem de insanlardan dolduracağım' sözüm gerçekleşecektir."
 - 15b. *sübhâne'illezî esrâ*: Götüren Allah'm şanı yücedir (İsra 17/ 1)'den nakıs iktibastır. Ayetin tamamının meâli şöyledir; "Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götürülen Allah'm şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."
 - 16b. şevkuñla: vaşluñla MİL

İkbāl u devlet u şeref-i kār-bārı var

2. ‘Işq-ı cihān *henīen*_aña kim lebüñ gibi
Bu devr içinde cān-ı mey-i hoş-güvārı var
3. Büt-hāne-i cihāna kaçan eyler_iltifāt
Şol bī-dilüñ ki sencileyin bir nigārı var
4. Mihr-i felek gibi niçün_açılmaz_ol gönül
‘Älemde gül yüzüñ gibi hurrem bahārı var
5. Bahır-ı ğamuñ hevāsına düşdi çü fülk-i dil
Sürsün şafā vü demleri hoş-rūzgārı var
6. Kalmaz qarārı gönlümün_añduqca bilmezem
Cāniyle zülfüñüñ nice ‘ahd u qarārı var
7. Sürsün қо pāyüña yüzün_ağlayu **Lāmi’i**
Destinde bir niçe güher-i şāh-vārı var

2a. *henīen*: *Afiyetle* (Murselāt 77/43)’den nakıs iktıbastır. Ayetin tamamının meālî şöyledir; “Yapmakta olduğunuz şeylere karşılık afiyetle yiğın için.”